

Катерина Кальченко

У затінку бджоли

Мена
«Домінат»
2020

УДК 821.161.2

К 17

Кальченко К.

К 17 Кальченко К. У затінку бджоли / Катерина Кальченко; комп'ютерн. набір та упоряд. Л.Холецька. – Мена: ТОВ «Домінант», 2020. – 112с.

ISBN 978-617-7642-00-0

У збірці вміщені оповідки та поетичні твори автора про дитинство та найважливішу справу її життя – пасіку і бджіл.

УДК 821.161.2

ISBN 978-61776-00-0

© Грищенко Л., 2020

Невигадані історії від пасічниці

Так розпорядилася доля, що Катерина Кальченко стала пасічницею. То наче б з першого погляду професія романтична. Насправді ж не кожен пасічник, працюючи професійно, насолоджується тією романтикою. Та багато труднощів доводиться долати бджоляру, щоб мати вагомий урожай меду.

Катерина Кальченко належить до успішних пасічників. А ще вона самобутня поетка і прозаїк. Її вірші відомі не лише колегам-бджолярам, а широкому загалу любителів поетичного слова.

Цього разу пасічниця представляє книжку оповідок, сюжети яких не вигадані. Герої - почасти сама авторка, її родичі й колеги. В оповідках ідеться про труднощі й радощі професії, про конкретні випадки, що траплялися на пасіці. А ще – про родинні стосунки, їх складність, про велике кохання жінки-матері, про курйозні речі, які трапляються в житті.

Думається, читачу запам'ятаються ці щирі розповіді пасічниці.

*Микола Горицвіт,
літератор*

ЗАПИСКИ ПАСІЧНИЦІ

Перший розділ

Моя медоманія

Солодке диво – результат клопіткої праці медоносних бджіл свійських, диких, а також джмелів – завжди привертало увагу в багатьох охочих посмакувати ним. Ще – бажання познайомитись з організованим життям цих ентомофільних, незважаючи на відчутний біль, свербіж, припухлості, а іноді – чималі набряки, алергічні реакції, небезпечні для життя.

Немало моїх знайомих пасічників з раннього дитинства мали певний досвід «спілкування» з бджолами, а органи смаку і нюху тримали все життя неповторний перший букет божественного продукту. Та не тільки в пасічників є така пам'ять.

Продаючи меди в широкому асортименті, марно рекламувати їх всі тим людям, які зазомбовані якимось одним. Вони шукають і купують лише той продукт, який найбільше припав до смаку, а це найчастіше мед дитинства.

Хтось, куштуючи акацієвий, тане разом з ним в його ніжності. Куштуючи мед з луків, примружує хтось очі, уявляючи безмежні килими лугового різнотрав'я, зіставляє в пам'яті духмяні аромати золото липового і неповторність різновиду.

Багато поціновників гречаного. У кожного свої відчуття, але й спільне прослідковується. Це бажання куштувати мед темного кольору з чималими кристалами, паморочливим ароматом, щоб пощипував у горлі, ну, а про його цінності можна багато чого сказати, хоч кожен мед по-своєму корисний і має своє застосування.

Акацієвий купують для того, щоб розчинити його у воді, закапувати очі, готувати лікарські настої (він світлий, не викликає алергічних реакцій), ним лікують нирки, статеві органи в жінок. Він незамінний при діабеті через низьку діастазу.

Мед з луків цінний вже сам по собі, бо зібраний з безлічі цілющих лугових трав, отож і користь від нього важко переоцінити.

З липи цвіт, а ще більше - мед діє потогінно при застудах, лікуванні легень, бронхів, ще – судинний при склеротичних захворюваннях, розширюючи їх.

Мед з гречки – темний, багатий на мікроелементи, так необхідні для покращення обміну речовин, зміцнює серцевий м'яз, судини головного мозку.

Отож, бажаючих мати в себе на столі це золото природи надзвичайно багато, а от людей, покликаних служити справі, добуваючи його, людей, закоханих в природу, бджіл, людей надзвичайних, романтичних, мрійників – ні.

Як, коли, за яких обставин, що покликало людей до бджіл, змусило вникнути в бджолине життя?

На першому плані – генетичний фактор. Оте – хтось, колись в роду. Ще – фрагмент в пам'яті з дитинства, пов'язаний з бджолами.

Іноді – випадковість, або ж живий інтерес до всього цікавого.

Ця справа не по силі людям недисциплінованим, безвідповідальним, обмеженим, нездатним побороти в собі страх, або в яких переважає корисливість, безжалісність, не здатним приймати швидкі правильні рішення.

Деякі мої знайомі, маючи пристойне становище, але завдяки фрагментам з дитинства, а також бажанню познайомитись із життям бджіл, а ще маючи хлопчачий азарт, який не проходить з роками і відрізняє всіх пасічників від звичайних людей, хоч на аматорському рівні, а все ж ставали пасічниками.

Багато розповідей чула про викошені під час косовиці або випадково знайдені на луках гнізда земляних бджіл з солодким неповторним дивом.

Когось дитяча пам'ять від добутого батьком відра з стільниковим медом з дупла старої верби, або з-під підлоги старої хати змусила згодом стати пасічником. Чимало і таких, які, скуштувавши вперше меду, «захворіли» на медоманію, намагаючись добути самі за будь-яких обставин те, чим захопились. Шляхи приводили до людських пасік, колгоспних в нічний час в різні пори року. Звичайно ж, недосвідчені «ведмеді» були завжди покарані бджолами, на зворотньому шляху губили чоботи, черевики, дерли штани об паркани, а потім приймали водянні ванни в річках чи озерах, аби вимочити з тіла не лише сіль, а ще й висококонцентрований вміст бджолиної отрути.

Мабуть, з неба за всіма нами спостерігають і йде жорстокий відбір в пасічники, вибачають за заподіяну шкоду, зв'язують з бджолами такими міцними мотузками, що ці зв'язки стають міцнішими за всі шлюбні чи позашлюбні зв'язки.

Мене привели на пасіку збіг обставин, генетичний фактор, важливою була і медова залежність.

Моя медоманія ґрунтується на меду з дитинства, а саме – на товстій, роздутій, білосніжній стільниковій смузі, що ввібрала сонця смак і аромат луків, гречки і ще чогось.

Скуштувавши один раз, з'явилося бажання скуштувати ще і ще. Тоді, в свої дев'ять-десять років, я довго принохувалась до того місця, де лежало те диво. Мені здавалось, що воно пахло і через рік, і через п'ять.

Лише через сорок років вдалось відтворити перше задоволення. Мед з нашої з чоловіком пасіки за певних погодних умов, за збігу в цвітінні точно таких медоносів, як в пору мого дитинства, створили бажаний букет.

Ми з чоловіком волею небес побрались, хоч в кожного в минулому були захоплення і закоханості, а в подальшому виникатимуть непорозуміння.

Нас ніби під дією магії вводили в світ бджоли, змушували нехтувати особистим заради збереження життєдайних комах. Залучили до співпраці мої знання, вміння працювати з бджолами, його майстерність. Скористались спадковим зв'язком з ними, ще тим, що він любив мед, а я його мала. Здійснили його дитячу мрію пізнати і високоорганізоване життя.

Бо ж в спогадах стільки тих бджолиних яскравих картинок «мультиків»: то вони з сестрою лозинками штрикали в льотки на людській пасіці, змушуючи бджіл літати і носити мед. То обожнював хрещеного батька за те, що той приносив після відкачки глибокий глиняний полумисок з солодкими обрізками.

Ще більш солодким спогадом є заробітня платня, видана пасічником за спилану вербу в медовому еквіваленті – 3,5 кілограми (стільки важив стільник). Ту вербу пиляли вдвох із дядьком, вдвох і з'їли бджолиний дар: половину меду на подвір'ї у бджоляра, а решту – по дорозі додому.

Розповідав, як сплутав гніздо земляних бджіл із гніздом шершнів (бджолиного вовка).

Розколунав гніздо палицею, і один шершень дав у вуха так, що воно стало втричі більше за інше.

І добре, що нагодився батько. Побачивши, як малий впав, збитий «вовком», вкрив його своїм піджаком, рятуючи від нападів інших.

Мій батько був спадковим пасічником, але ази бджільництва опанував уже після смерті дідуся. Любив все солодке і мед в тому числі. Працював у колгоспі зоотехніком, проводив ревізії на пасіці, брав участь у відкачках меду. І, як більшість із нас, смертних, не міг відмовитись чи то від шматка стільника, чи то від забрусу, відбудованого бджолами поза гніздом, десь скраю, де є простір. Приносив півлітра чи літр свіжовідкачаного меду.

Згодом і батько по волі Божій поволі став опановувати бджільництво.

В саду, під яблунею, неподалік хати, біля стежечки, що вела в найчарівніші куточки садиби, стояв вулик. Він був старим із зруйнованими мишами та міллю стільниками. Щоліта до вулика залітав чужий рій. Батько намагався оте нове господарство впорядкувати і щось таки там робив. Але воно в нього чомусь взимку гинуло.

Батько – людина наполеглива, та ще й посада зоотехніка зобов'язувала знати бджіл не гірше корів, коней, свиней, овець та птиці, тому пройшов курсову підготовку по бджільництві при Київській академії. І справа пішла. Правда, економічного зиску

родина від бджіл не мала, але вони стали такою собі «козирною картою», яка викидалась лише в моменти найвищого душевного піднесення (коли збирались батькові знайомі, я, чи приїздили в відпустку мої старші брати та сестра).

Сидячи за родинним столом, не знаю після якої чарки і з чиеї ініціативи, раптом з'являлась потреба в огляді бджіл. Вона закінчувалась, ледь почавшись,

швидким протверезінням, коли ми сиділи в холодному льосі або лежали в картоплинні з періодичним подригуванням ніг.

Я з дитинства любила мед, та вволю його родина ніколи не мала, бо пасічником батько так і не став.

Перші мої знайомства з бджолами були малоприємними, швидше болісними. В літню пору відбивали бажання пізнати їх життя ближче.

Інша справа – взимку, коли ті сплять, тоді, спостерігаючи за діями батька, що прослуховував їх, робила іноді це й сама.

Розповідав мені бджоляр, як його в дитинстві нажалив рій. Десь перетнулися їхні шляхи, так тому до 50-ти років вистачило страху. Бажання мати бджіл у зрілому віці і страх довго боролись. Працюючи поруч зі мною, добре захищений спецодягом, спостерігаючи за цілеспрямованими рухами бджіл з вулика у вулик, зосереджуючись на необхідності виконати ту чи іншу роботу, зростав добрим пасічником: вдумливим, з чіткими рухами рук, майстерним, організованим.

У моєму житті випала нагода познайомитись і підтримувати дружні стосунки з багатьма пасічниками. Один із них, Бурка Іван Іванович - пасічник від Бога, людина чистої душі, міцної породи, той, хто сам міцно тримається і іншим допомагає встояти. Надихає своїм прикладом, внутрішньою енергією на творчу працю з бджолами. А інакше не можна, бо ж то поезія. Фізик за фахом, з гострим розумом, метикен – у руках якого все виходить, за що береться.

Він вчиться і вчить, спілкується, експериментує, запроваджує нові технології, методи ведення бджільництва.

Здавалось, літній людині час подумати, як доживати. А він щоразу ділиться своїми грандіозними планами і досягненнями. У свої вісімдесят чотири він ще кочує з пасікою в Канів на відстань у чотириста кілометрів від дому. А це – два тижні спілкування в гурті чоловіків з кулішем біля вогнища. І не тільки, бо ж бджоли потребують постійного догляду.

На пасіку закупив сучасне обладнання, перевів бджіл з лежаків в багатокорпусні, замінив рамки з 300 мм на 145 мм, щоб зменшити фізичне навантаження.

Зосередив увагу на виводі маток, формуванні нуклеусів, щоб збільшити виробництво меду.

Для успішної зимівлі в природних умовах на всі бджолосім'ї пошив самостійно чохла, а поверху вкрив плівкою. Вийшла така собі зимівля під куполами.

Таких пасічників люблять бджоли, бо любов взаємна.

На моє запитання: «Як настрій?» відповідає: «Гарні бджоли – гарний настрій».

Ось така вона бджоломанія.

Дорога, яку не вибирають

Село Вересань – невеликий живий організм, де люди, птахи, звірі міцно пов'язані одне з одним.

Той організм має кровоносну систему – річку з багатьма розгалуженнями у вигляді рівчаків, що беруть початок з пульсуючих джерел і несуть свою цілющість до широкої артерії, а затим до серця, мозку. Вкутане щільним лісом від вітрів, зігріте, нагодоване ним. Живе розмірено, але цілеспрямовано.

Село – ошатне: в яскравій свитці, зітканій з барвистого лугового різнотрав'я, на якій переважає осока й очерет.

Влітку воно активне, мов життя у вулику, спрямоване на забезпечення всіх потреб. Обов'язки чітко розподілені, підпорядковані головній особині: де старші – створюють матеріальні блага, середульші намагаються не відставати, дивляться за меншими, пораються по господарству, а останні – виконують хатню роботу.

Взимку село ніби завмирає. Лише білі вервечки диму над засніженими солом'яними дахами, ніби хто фарбами замальовує в білий колір тьмяне небо.

Моє село 1955 – 1970 років – десятиліття після війни і повоєнного голоду. Про болючі рани нагадувала скорбота матерів з глибоко запалими застиглими очима, матерів, які втратили своїх дітей. Чоловіки – з відтятими кінцівками, вдови, що виконували важку жіночу і чоловічу роботу. Ще зірочки на будівлях кривавими плямами підтверджували число втрачених на війні мешканців осель.

І все ж село одужувало. По селу, двома його половинами, розділеними річкою, двома вулицями пролягали дві дороги. Верхня – головна, до якої з хуторів прив'язувались лісові

дороги, що приводили людей до контори колгоспу, школи, клубу, магазину. Головна вела до районного центру.

Нижня – через Тополівку, луками понад річкою, лісом теж прямувала до Костюківки.

Ця дорога запам'яталась найбільше, бо вікна нашої будівлі повернуті до неї і бачили, хто по ній пересувався, а стіни-вуха чули, що там відбувалось.

Нею щонеділі з Підлісся та Матвійчиків везли кінними возами в ящиках підсвинків на продаж у Костюківку.

По ній з Вербиного гончар привозив горщики, глечики, макітри, полумиски, пищики, - здалеку сповіщаючи про свій приїзд голосним протяжним:

- Баби, горшки, горшки, горшки!

- Баби, горшки, горшки, горшки!

І ми, дітлахи, почувши той галас першими, поспішали донести до своїх рідних цю новину.

Звичайно, глечики і горщики нас цікавили мало, а от пищики, та ще й розмальовані, та ще й вкриті полудою... То був справжній витвір мистецтва. Ми обступали воза з виплетеними з лози бортами, а там, в тому величезному кошику лежав, поблискуючи лудженими боками, втоплений наполовину в запашне сіно справжній скарб.

Навперебій просили своїх мам, щоб ті купили нам пищиків. Придбавши, з задоволенням спочатку пищали на суху одне перед одним, а потім наливали в них води і вони сюрчали, бризкаючи водою. Пищали і сюрчали, аж поки не починало колоти в щоки, у вуха.

Сільською дорогою ходила гарно вбрана молода в супроводі дівчат, запрошуючи сільчан на весілля. Ми, замурзані дітлахи, соромлячись своєї зовнішності, хоч недавно і наречена мало чим відрізнялась від нас, ховались за паркан. Хвилюючись, спостерігали запитально:

«А чи зайде до нас?»

В селі запрошували майже всіх.

Дорога вела хлопців в армію і назад, додому.

Моя мама, якщо нас із братом допізна не було вдома, виходила на дорогу і, поспитавши в сусідських дітлахів: «А чи, бува, не бачили моїх?!», голосно кричала: «Дашо! Альоша!»

Дорога виводила в люди. Нею їхали мої старші брати та сестра. Але, на жаль, вона рідко кого приводила назад в село, бо у кожного з'являлась своя ота «одна стежина в ріднім краї».

Нею проходили похоронні процесії. Тоді, в дитинстві, думалось, що мої всі рідні мають жити довго й щасливо і нас омине лихо, але, на жаль, дороги у вічність не оминув ніхто. Правда, змінюючи свідомість, спосіб життя, знайшовши себе, змінюємо і його тривалість.

Теперішня головна моя дорога – дорога життя, що веде на пасіку. Напрямки в різні пори року різні і пересування також. По бездоріжжю – пішки сама. Вузькими стежками у весняну й літню пору року велосипедом – теж одна. На недалекі відстані – мотоциклом з чоловіком, доки був живий. На далекі відстані – автомобілем (тепер уже з сином).

Пересування автобусом чи попутним транспортом - звична для мене справа. Іноді доводиться користуватись послугами таксі.

Різні спідометри намотують сотні кілометрів, а загалом – тисячі. Та в пасічників щось є від кочівників, тому в русі почуваються комфортно. Я їду з приємними відчуттями, спогадами

про дорогу дитинства та думками про дороги, що випали на долю моїх дітей.

Один лиш епізод

Зеленими луками біжить босоніге дівча в коротенькому сарафані з косичками кольору золотого колосся по вимощеній споришами, гусячими лапками та білою конюшиною стежечці. Після незручностей дороги, на якій траплялися грудки засохлої землі, що раз-по-раз кололи ступні дитячих ніжок, і їм ставало боляче; стежечка вминається, мов подушка, під вагою дівчинки,

приносить полегкість, і вона втрачає пильність, біжить чимдуж до річки, не відчуючи себе, ніби вивільнившись від ваги свого тіла.

Сонце цілує обличчя, вітер лоскоче губи, вуха, підхоплює поли сарафану і закидає їх то на спину, то на животика, оголюючи довгі стрункі ноги. Шлейки сарафану по черзі спадають то з лівого, то з правого плеча. В тому всьому відчувається щастя буття, радість дівчинки, у якої попереду ще все життя.

І, раптом - зойк. Дівчинка присідає в траву, бере в руки ногу, котрою наступила на квітку конюшини з бджолою. Жало пульсує, вгвинчуючись все глибше й глибше в палець ноги.

Пекучий біль видавлює з сірих очей сльозу. Пошкрябавши нігтиком пальця по болючій ділянці, відділяє мішечок з отрутою від стержня жала, потім нігтями всієї п'ятірні ще добряче шкрябнувши по всіх пальцях ступні, ніби перерозподіляючи біль з одного місця на всю ногу, обережно піднімається, пильно вдивляючись у всі біліючі голівки повзучої конюшини, - вже на одній нозі дострибує до річки.

У день, що так солодко розпочинався, разом з отрутою додано дешицю гіркоти.

Там, на березі Вересані, дівча зручно вмощується на кладку для прання, занурює ногу у воду і так сидить, поки не вщухне біль.

Він повториться, тільки-но дівча вистромить ногу з прохолодної води. Пальцям скоро стане тісно, збільшиться і ступня. Вона розпухне, почервоніє.

Це лише один епізод босоногого дитинства. На зміну тим рокам прийде замріяна юність. У тих мріях багато яскравих кольорів, високих злетів. Ось тільки дівчині й на думку не спадало, що всю оту яскравість вона буде бачити очима бджіл і з висоти їхнього лету. А перші навички перерозподілу болю їй в подальшому знадобляться, бо його випаде надзвичайно багато. Бджоли наміцно ввійдуть у її життя.

Курс виховання

Згадую дитинство і себе, не завжди чемну, слухняну дівчинку.

Батьки мої, маючи численну родину, намагалися на всьому заробить копійку, залучаючи до роботи дітей.

Не пам'ятаю, щоб збирання грибів чи ягід було чимось набридливим, навпаки, прокидаючись зранку в хаті одна, я плакала, усвідомлюючи, що мене, малу, не взяли до лісу.

Працювали дружно на городі, сінокосі, порали в колгоспі пайки льону чи картоплі, доглядали господарство, - і ніяких проблем.

А ось рвати смородину, а її, може, з сотня кущів, у спеку, коли більшість твоїх однолітків купуються досхочу в прохолодній річці – то було, як мені тоді здавалось, найбільшою тортурою. І я не витримала. Отримавши від мами зранку наряд обірвати три кущі, (а вони були такими врожайними, що то не менше трьох відер), вирішила по-своєму: дві години попрацюю, а потім покупаюсь, потім – знову попрацюю.

Сталось не так, як гадалось. Тільки-но вмостилась на ослінчику біля куща і нагнула важку від соковитих ягід гілку, з-за штахетника виринула рудувата голова сусіда-однолітка з різно всіяним ластовинням обличчям.

- Ідем купатись. Ще встигнеш порвати свою смородину, день великий.

Невдовзі ми вдвох, босоніж, наввипередки полопотіли по ґрунтовій дорозі, згодом ці звуки сховала м'якенька споришева стежечка. Біля річки, нашвидкуруч роздягнувшись, кинули в різні боки таку-сяку одіж, і вже за кілька секунд з наших тіл обмивала куряву лагідна водичка, даруючи полегкість і насолоду.

Купалась, просихала, знову купалась і просихала. І так аж до вечора.

Іноді ягоди смородини реально уявлялись, але, запевнюючи себе, - оце ще раз, а потім піду, лізла в річку.

Вдома, після важкого дня - брат пас череду, мама возила ягоди на базар,

сестра працювала на сінокосі, - панувало сонне царство. Не вмикаючи світло, навромацки взяла з столу шматок хліба, з'їла з молоком з глечика і навшпиньки, мов кішка, дісталася ліжка, пірнула під ковдру. Та мамина рука, намацавши моє вухо, витягла мене звідти і без зайвих слів повела в куток.

- Смородину не ти обірвала, а люди – собі на користь. Ще так вчиниш, відшмагаю. Важко всім, не лише тобі.

Довго плакала, жаліла себе, але зрозуміла: матір треба слухатись.

Піч і цигарки

Батьки мої, купуючи на початку 50-х років будинок, мали вже трьох дітей (ще двох забрала війна), а ми з братом народилися в ньому. Не маючи довгий час свого помешкання, раділи великій будівлі, мріяли, що хтось з старших при бажанні буде жити з ними під одним дахом. Тому доклали ще зусиль, щоб будинок був поділений на дві половини, (через коридор) з індивідуальним пічним опаленням. Та половина хати, де проходило моє з братом, старшим на чотири роки, та сестрою - на вісім, дитинство, - досить скромно вмебльована, як і в більшості на той час сілчан. Чверть кімнати займала піч з запічком та дерев'яним поликом, завішеним ширмою. З піччю пов'язано багато чого. Головне – вона притягувала теплом до себе в холодну пору року. Це – велика окрема територія, на якій ми разом з братом читали книжки, вчиняли якусь шкоду.

У печі варили, смажили, пекли, а ще використовували її, як швидко медичну допомогу – лікували простуду, старші за віком – хворі руки і ноги.

На печі колись мій батько приймав у матері пологи, на ній зав'язав нехитрим вузлом мою пуповину. У ранньому дитинстві я дуже любила його. Чекала з нетерпінням з роботи, а коли приходив, нишпорили в торбинці, шукала для себе гостинці. Він завжди щось приносив, а потім брав на руки, високо підкидав, садив на плечі, і ми з ним обходили подвір'я, сад, город.

Взагалі, про піч можна говорити багато чого доброго, хоч з пам'яті виринають епізоди, які могли б закінчитись трагічно, не будь поруч мами. І то все через кішку та газову лампу, що

світила нам з комина. Кішка, нагрівши боки на черені, скочила на комин, зачепила хвостом лампу і метнулася назад.

З лампи розлився керосин по нехитрих речах, полум'я їх охопило. І вже горять онучі й кішка разом з ними. Я кинула на неї ковдру, що була там, але

та з підсмаженими вусами вирвалася і, ввігнувши в мене свої кігті, вилізла спочатку на плечі, потім голову; один стрибок - і вже на полицю, ще один - на підлозі. Ряднина горіла і якби не мати, чи й зарадив би хто лихові.

На печі довго смерділо гасом та горілим, хоч мама відразу ж викинула онучі, а рядно та ковдру замінила іншими, ті ж замочила для прання. На лобі від кішчаних пазурів залишилися дві смужки-рубці. Кішка довго налякано ховалася по кутках кімнати, і мама виховувала її віником.

До іншого курйозного випадку був причетний мій брат, на думку моїх батьків, слухняніший за мене. На тому ж таки комині батько зберігав куплені мамою коробки цигарок, акуратно складені в два ряди. За потреби діставав підсушений «Біломор-Канал», курив.

Олексій - в тому віці, коли за гідність для хлопця вже стало куріння, звичайно ж, таємно від батьків. Кишенькових грошей недостатньо, тому він користувався цигарками з комину. Зручність полягала ще й в іншому. Щоб не мерзнути взимку на перекурах, залазив на піч, відчиняв дверцята димоходу, розклеював акуратно в одному куточку пачку, постукуючи пальцем, виштовхував одну цигарку, заклеював слинею, курив, пускаючи дим у димохід. Неуважний погляд не помітить особливих змін.

Але батько був не таким. Правда, бурчав він на маму, що та купуючи в сільмазі цигарки, неуважна, - деякі пачки розклесні, а в них не вистачає цигарок. Нікому з них і на голову не спадало, що їх сразковий син може отак шкодити.

Відкрила очі незабаром їм я. В розпал братового перекуру

мене понесло на піч. Підставивши стільчика, скочила на полик, і тільки-но мої рученята лягли на край черені, а одна нога вже була там, наші з ним погляди зустрілись. Він, поспішаючи, закрив дверцята, випускаючи дим з рота трохи мимо, а одна рука пірнула під щось, що лежало на печі. Отим щось виявилось Валине пальто, яке вона поклала просушити.

- Ти куриш, я мамі розповім, - зовсім тихо сказала я, відчувши запах диму.

- Вона тобі не повірить, - насмішкувато відповів Льоша.

Хвилинна пауза і знову наші погляди зосередились на цівці диму, котра виходила звідти, де щойно була його рука. Ображена зухвалою відповіддю брата, потягла пальто на себе. Там, диміла підкладка, а Олексій похапцем підібрав цигарку і взявся гасити сестрине пальто.

- Тільки мамі не кажи, - благав.

Та я й не розповіла мамі, лише сестрі про дірку в підкладці від цигарки. Епізод наче б і не прикметний, та запам'ятовся. І сотні різних подій траплялись в дитинстві.

Кмітлива корова

Ранок, світає. Мама збирається на базар і робить мені сонній настанови.

- Насмажиш собі на кєрогазі або яєчні, або картоплі. Дашо, ти мене чуєш?

- Чую, мамо.

- Позамітаєш в хаті. Дашо, ти мене чуєш?

- Чую.

- Даси качкам зерна, поросяті – зелені з корзини. Корові – сіна, принесеш їй води. Я її подоїла. Ти мене чуєш?

- Чую.

Вже зачиняючи двері, мама каже: «Будь розумничкою, зроби все як треба».

- Угу, - буркнула собі під ніс.

Чула, як даленіли мамині кроки, а разом з ними провалювалась я в тривалий солодкий сон.

Розбудило сонечко, що своїми променями наполегливо намагалось розкрити мої міцно стулені повіки. Перше що

почула – качине кахкання. Згадала про мамині настанови. Солодко потягнулась, позіхнула, встала з ліжка. На годиннику 11.30. Сонливість як рукою зняло, без вмивання. Через дві години мама обіднім автобусом приїде додому, а господарство голодне. З глечика швиденько ковтнула декілька разів молока.

У коморі з дерев'яної діжі зачерпнула совком зерна, насипала качкам.

Здивувала відсутність кішки та собаки в дворі. Зазвичай вони труться біля ніг.

- Мурко, Мурко!

- Барсику, Барсику!

Але ті не озивались. Згадала про свиню та корову. Моєму здивуванню не було меж. Корови нема. Закрутка до свинячого відділення замість горизонтального положення займала вертикальне. Дверцята відкриті. Свині не було.

Моє не розчесане волосся стало дибки. Вибігла з хліва, звернула увагу на відчинену хвіртку на вулицю. Та де ж всі?

Корову мама залишила вдома із-за пошкодженого копита. Почало приходити розуміння ситуації. Згадала, як вона сварила Лиску за те, що та рогом відкриває всі защібки.

По свіжо «спечених перепічках» визначила напрямок руху корови. Поряд – сліди від свинячих ратиць. Вони мене й привели до лісу за півкілометра від дому.

Там, на моє «Лиско! Лиско!» озвався Барсик. Невдовзі все своє господарство знайшла на лісовій галявині з соковитою травою. Корова смачно паслась. Свиня хрумала

корінчики, а кішка гралась з тільки-но впольованою мишею.

Барсик з докором дивився на мене. Його очі й періодичний гавкіт говорили таке:

- Тобі мама що казала? Нагодуй всіх. Скільки можна тебе чекати?

Присоромлена, але щаслива, я гнала додому худобу. Накульгуючи, попереду йшла корова. За нею – свиня. Пастухом був Барсик, час від часу підганяючи то одну, то другу. «Череду» замикала я з кішкою.

Сміялися сусіди і мама разом з ними, дізнавшись, як домашня худоба пашу шукала.

Бджоли і професія

Закінчувавсь травень. Від початку нового 1972 року Дарина перебувала в лікарнях: спочатку – в Костюківській районній, згодом, – після смерті Дарининою однолітка Бориса від швидкого перебігу з ускладненнями ревматичної хвороби, - її перевели до Черняхівської обласної в кардіологічне відділення. Можливо, лікарі перестраховувались не тільки тому, - адже більші проблеми із здоров'ям мала вже Даринчина старша сестра - боялись повторення, можливо, той перебіг хвороби вимагав більш фахового підходу і такої тривалої госпіталізації.

Стихли зимові завії, спливли талі води, відцвіли верболози і сади. Ніжна зелень набирала пружності, соковитості й сили. Дзвеніли останні дзвоники в школах, проводжаючи своїх випускників у самостійне життя, але всього того дівчина не бачила і не чула, бо відгороджена була від всього світу глухими стінами лікарні.

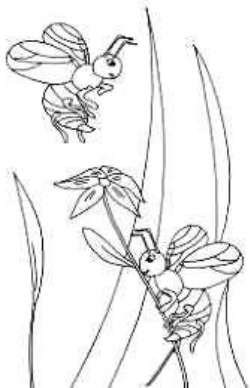
Вдома, не маючи надії на те, що їй дозволять складати випускні екзамени із своїми однокласниками, а ще – не бажаючи вчитись ще один рік з «чужими», Даша заглибилась в невеселі роздуми.

«Що робити? Ну чому так все сталося зі мною, та ще й у випускному класі?» – думала.

Валя, дивлячись на переживання сестри, як могла, заспокоювала:

- Школа ніде не дінеться, а здоров'я якщо втрадиш - не повернеш, дивись на мене. Ось як буває, - смутніла очима.

Дівчина бачила блідо-сірувате обличчя сестри із синюватими губами, прислухалась, як важко із присвистом дихає, а ще – чула в лікарні розмову лікарів, що якщо її не прооперувати – вона помре.

Знав про це і Валин чоловік. Від смутку лікувався горілкою. Безтурботною була лише їхня донька Лариса, якій ось-ось мало виповнитись рік. Вона вимагала до себе уваги, любові і просилась на руки то до мами, то до Дарини.

Отой дитячий щебіт відганяв важкі нав'язливі думки, - раділи кожному новому слову дитини та першому її крочку.

В один із таких днів, перебуваючи в родині сестри, Даша почула радіопередачу про користь для хворих на ревматизм – бджолиних ужалень, а також – продуктів бджільництва – для всіх людей. Запрошували на навчання випускників восьмирічних шкіл до Чернятинського радгоспу-технікуму. Щось змушувало думати про цей фах, а коли рішення було прийнято, - сил ніби додалося. Є мета – з'являється і певний порядок. Ніколи раніше їй не давались так легко знання. Самотужки сторінку за сторінкою, тему за темою вкладала знання в голову, готувалась до вступу.

Рідні брати, що зібрались тим літом до батьківської хати, були шоковані вибором сестри. Всі в один голос намагались змусити закінчити навчання або ж переорієнтуватись на більш популярнішу, престижнішу професію бухгалтера.

Дівчина любила музику, грала на гітарі, мріяла про це. Бухгалтером – чомусь себе не уявляла, хоч, пасічником – теж.

Існував якийсь невідомий їй, мабуть, генетичний зв'язок із цим фахом, очевидно, в ній жила з діда-прадіда любов до землі і всього живого на ній. Бджоли ж були складовою природного симбіозу. Ще батьківська любов до вуликів з розумними комахами проростала в ній, штовхала її іноді саму і тільки саму без стороннього ока, опіки, повчань до спостережень за роботою бджіл влітку, а взимку пробратись в темну, холодну кімнату будинку, де зимували комахи, і вона встромлювала, як це робив батько, один кінець гумової трубки в вухо, а інший – в льоток і довго слухала і слухала, як рівно дихали бджоли, заколисуючи її дитинство і, здавалось, увесь світ.

Кохання і принципи

Часто себе запитую: «Як би склалось моє життя, якби я, вперше закохавшись у дівочі роки, дала волю почуттям і довірилася чоловіку?» Та в якийсь момент забракло довіри. Як склалось його життя, адже тоді й мені здавалось, що він мене кохав.

Повертаюсь у мальовниче село на Вінниччині, а конкретніше в Чернятин, з його історичними пам'ятками, де тоді був радгосп-технікум, куди мене закинула доля: з добре занедбаним, але улюбленим всіма закоханими студентами дендропарком, що дотягувався розлогими дубами та кленами до саду, поля, озер.

Як у людини зовнішня краса дуже часто присутня у внутрішньо убогих, так і тут парк ввібрав в себе чарівність, неповторність, божественність і тут-таки занедбаність і бруд. Та ми зачаровані величчю і не помічаємо недоліків до певного часу.

Ось так і ми, закохані, не здатні до певного моменту реально оцінити своїх коханих, або ж нам море по коліна – думаємо що впораємось з усім. Або ж втрачаємо єдиних.

За певних життєвих обставин я вступила в Чернятин на навчання в технікум за спеціальністю бджільництво.

Передекзаменаційні консультації звели мене з вродливим юнаком, що вже три роки відслужив у морфлоті. Обсяг знань у нього був незначний, точніше сказати, призабутий. Закінчив молдавську школу, а тут – український навчальний заклад. По його карих очах з смутком і розгубленістю видно було, що він хотів вступити, але сумнівався. Адже конкурс – чотири претенденти на місце.

Мої знання математики і мови, а ще абітурієнтки Євгенії – знання російської дозволили наблизити його мрію, а потім і здійснити її.

Ми, не шкодуючи сил, працювали з ним.

Не можу сказати, що отак відразу в нього закохалась. Ні. Я хвилювалась за юнака, чи складе він іспити, а згодом – чи пройде конкурс. Роз'їхались по домівках, очікуючи на виклики. Після прийняття мене на перший курс відразу поцікавилась, чи

є в списку він. Він же в свою чергу – шукав моє прізвище.

Ось так, біля дошки оголошень ми з ним і зустрілись – обоє раді і щасливі.

Перші тижні напруженого навчання виключили особисте. Але згодом, дні роботи в саду розгальмували та змусили побачити щось іще, окрім конспектів. І раптом я відчула якусь збентеженість, досить було йому зупинити на мені свій променистий погляд.

Валерій часто заходив до кімнати, де мешкала я. слухав терпляче моє бренькання на гітарі. Зрідка говорив, більше – мовчав.

Можливо б, дочекалась від нього пропозиції стосовно подальшої дружби, якби не фото Ігоря, мого, як здавалось мені, хлопця.

- Хто це? – запитав він.

- Найкращий мій друг, - відповіла я.

Я не збрехала, але раптом відчула, що цією відповіддю перекреслила всі його неказані слова.

Він пішов, як іде той, хто відчуває себе зайвим.

Тим не менше, ми навчались на одному курсі, і щоденні зустрічі в технікумі ставали все теплішими і бажанішими.

Скоро він став улюбленцем нашого потоку. Служба на флоті, незамінна тільняшка, хода, з нахилом вправо, вліво, а ще – гордо посаджена голова з волоссям смолянисто-чорного кольору, вирізняли його з поміж інших після школи.

Його охрестили моріманом, забувши ім'я на три роки.

Час летів швидкоплинним птахом. Щотижня, а часто і два рази на тиждень я отримувала з Києва листи від Ігоря.

Він був студентом-першокурсником Київської сільсько-господарської академії. Листи, переповнені студентською інформацією, і лише в кінці – декілька рядків про наші перші побачення. Все було добре. А коли дізналась, що Валерій зустрічається з студенткою-заочницею третього курсу, чомусь приревнувала. Згодом, усвідомила, що закохалась.

Їхні стосунки зайшли занадто далеко, і на наступній сесії, по її приїзду, я дізналась, що вона вагітна.

Валерій, посилаючись на те, що закоханий у мене, почав ухилятися, знімаючи всю відповідальність з себе, ставлячи під

сумнів своє батьківство.

Ліда перед прийняттям остаточного рішення, - звернулась до мене. Я її заспокоювала, як могла, бо й насправді її жаліла. Намагалась змусити її повірити в те, що між нами, окрім дружби, ніколи нічого не було. А тепер і тим більше, - я ніколи не стану на заваді їхній родині. Родина не склалася. Він її відправив до її ж батьків. Чи народила вона дитину, не знаю.

Від Валерія я трималась на відстані, він теж не наближавсь.

Листування з Ігорем припинились, бо він вимагав зустрічей, а я почувалась розгубленою.

Закінчили перший курс. Канікули не розвіяли думок про Валерія. Випадкові зустрічі в технікуму лише розпалювали вогонь в душі.

Одного разу, після роботи в саду, втомившись, лягла відпочити та й задрімала. День був спекотним, то ж вікно було відкритим.

Мені снівся Валерій і, обіймаючи подушку, назвала його ім'я.

Та що таке? Реально відчуваю його подих і ніжний дотик його губ до своїх.

- Нащо подушку, краще мене обійми, рідненька, адже я тут, самий що ні на є справжнісінький, - почувла я.

То був він. Заліз на цоколь будівлі і злодійкувато спостерігав за моїм сном до тих пір, поки не почув своє ім'я.

А потім - почуття переповнили нас обох. Ми притискались одне до одного, впираючись устами в уста і довго прислухались до того душевного оргазму, який буває лише в закоханих серцях. Він не намагався мною заволодіти, ми були й так безмежно щасливі.

Та раптом перед очима постала вагітна Ліда. На моє «Де вона? Що з нею?» він відповідав: «Її немає для мене, а для тебе – тим більше».

Та чомусь, її біль пронизав мене, я пригадала, як у цій кімнаті обіцяла бути її спільницею, і я його відштовхнула, не вислуховуючи пояснень...

На другому курсі сталось багато подій. Мене запросили в ансамбль грати на гітарі. Той невеличкий колектив об'єднав у

собі добрих, товариських, порядних людей, закоханих у музику. Душею гітаристів став Володя, хлопець з інтелігентної родини, чемний, толерантний юнак, здатений віддати останні копійки заради нових інструментів. В такій атмосфері взаємодопомоги, розуміння та музики закінчили другий курс.

На третьому – і в мене, і в Валерія були симпатії. У його житті дійсно Ліди не було, з'явилась Віта - чи то для того, щоб привернути знову мою увагу до себе, чи то насправді виникли почуття, не знаю.

В моє серце забрався неспокій.

В одну із ночей двері не були замкнені до кімнати, де панувало сонне царство, спали всі, окрім мене, зайшов тихенько Валерій. Спробував замкнути на ключ, але замок не піддався. Чую, - наближається до мене і, нагнувшись, торкається своїми губами моїх.

- Ти чого прийшов?

- На тебе сонну подивитись.

- А Віта?

- А хіба ти вже не чекаєш?

- Ти ж бачиш, що весь час без тебе не сумувала. А ти що, прийшов перевірити свої почуття? Щоб не схибити, як з Лідєю. Мене он заміж звуть.

То була правда, але з мого боку – той юнак не почув згоди.

- Через те, мабуть, ти мені ще більше подобаєшся, - відповів він.

І вже не стояв, як щойно біля ліжка, а лежав поруч. Я не чинила спротиву, а лише підкидала сухих гілочок в яскраве палаюче вогнище. Відповідала пристрасно на поцілунки, ніжно гладила довге хвилясте волосся, цілувала орлиного носа, в очі, вуха. Та напруження, що стільки часу накопичувалось, раптом вилилось через слізьми.

Він спочатку не звертав на них уваги та згодом – перестав з мене робити голу ляльку. Я почула від нього: «Я кохаю тебе і нікому не віддам».

- Ти так кажеш, щоб заволодіти мною?

- Я б це зробив давно. Але не зробив цього

Та все ж недовіра бунтувала у моїм серці. Перевела мову на буденне. І він відчув, як даленію від нього. Назавжди.

Наступного дня я не пішла на заняття, прийшов Валерій, бренькнув на гітарі, а ні слова про нічну розмову. Вночі – ввалився п'яний і заснув на моєму ліжку, а я сиділа на стільці, підібгавши під себе ноги і тремтіла чи то від холоду, чи то від нервового напруження. Довго вагалась, а потім зібралася духом, збудила його і виставила за двері.

Він ще раз приходив поїсти мого борщу. І все, вже не приходив.

Попереду – переддипломна практика, що триватиме три місяці, захист диплому – і в кожного своє життя.

Проміжок між практикою і захистом заповнювала Валерію Вікторія.

Про мене поширювались чутки, що виходжу заміж. Яюсь перед випускним ми випадково зустрілись.

- Так це правда? – спитав Валерій.

- Авжеж, - мотнула головою, не змигнувши оком.

То була захисна реакція від нього і самої себе. На моє запитання: «Навіщо приходив узимку?» - відповів: «Від надлишку енергії». Брехав!

Як пізніше дізналась, з ним вияснив стосунки Володя, вчинив бійку зі словами: «Розберись зі своїми жінками, а до Дарини не лізь».

На випускному Валерій був з Вітою, мене супроводжував Володя – мій добрий, надійний, щирий друг. Шкода, що зустріла його тоді, коли душа потребувала перепочинку.

Так сталось, що я стала свідком від'їзду Валерія з Вітою на кузові вантажівки. На якусь мить, наші погляди зустрілись, і ми не зводили їх, аж поки курява розбитої ґрунтової дороги не поглинула автомобіль. Сльози падали з очей, мов краплі дощу, щоб змити спогади.

З Володею ми довго листувалися. Перші свої поетичні рядки присвятила йому. Життя ж прожила з іншим. Народила дітей, намагалась бути люблячою дружиною.

Третій рік як вдова. Самотність особливо не обтяжує, мабуть, тому, що в шлюбі і він був не той, і я була не та. Життя зробило мене сильною, очевидно, тому, що чоловік був слабшим. Прояви чоловічої уваги ретельно фільтруються. Правда, погляд одного змушує мою душу співати, і це, вочевидь взаємно. Маю гарні дружні стосунки з деякими на професійному рівні, де немає місце особистого. Підтримую дітей, а вони мене. Дирижую бджолиним оркестром, в сезон розчиняюсь в ньому і в мажорі лунає одвічне «Живу!»

Недавно підходив до мене один чоловік, котрий в пору моєї молодості працював комбайнером у тому колгоспі, де я пасічницею. Почула від нього таке: «В 1976 році ти стояла на виїзді на гречці з пасікою в Степку, а я збирав у полі зернові. Заглушив комбайна, бо вперіщив дощ. Неподалік по польовій дорозі йшов весь мокрий в тільняшці морячок з характерними нахилами тулуба вправо, вліво. Спитав, чи ця дорога веде до колгоспної пасіки. Я підтвердив і запросив до кабіни пересидіти негоду. Перекинулись парою слів, зрозумів, що шукає тебе. Ніяковіючи, спитав: «Чи сама?»».

Щось таки сказав комбайнер, але це вже не важливо. Той випадок запам'ятався йому на довгі десятиліття, і він в подробицях розповів мені все вже після чоловікової смерті.

Валерій подолав сімсот кілометрів, знайшов у незнайомому селищі в контрі колгоспу координати пасіки. По ґрунтовій дорозі пішки дістався Степка. А ось на довгоочікувану зустріч забракло сил.

Там, на пасіці, біля кочової будки стояла «Ява», вона й поставила останню крапку в цій історії. Він трішечки запізнивсь.

Єднає лише любов

Перший рік самостійного пасічникування у стані замужньої жінки були напруженими. Зимівля бджіл в 1976-77 роках на колгоспній пасіці виявилась складною, хоч загодовувались в серпні місяці, в найкращі терміни.

У зв'язку з зайнятістю колгоспного транспорту на сільськогосподарських роботах робила все в польових умовах. (Цукор і вода підвозились на відстань десяти

кілометрів іноді попутно колгоспною машиною, частіше – чоловік своїм мотоциклом). Про перевезення пасіки на стаціонарний точок не могло бути й мови. Синоптики лякали ранніми морозами, отож хватили в першу чергу те, що могло замерзнути.

Морози дали про себе знати в середині вересня і протримались місяць. Ось по хряпті й здійснили переїзд. Тимчасове потепління використала для комплектування та догодовування бджолиних сімей.

Хтось із пасічників в середині жовтня тільки починав цю роботу. Вони найбільш постраждали від затишної зими, яка протримається до середини квітня.

Взимку, прослуховуючи бджіл, розуміла, - не уникнути втрат, тому, боячись покарання за нестачу, мусила знехтувати декретною до і після пологів відпусткою. І Даша працювала до і після народження донечки. Брала з собою сповиточок, вкладала на бджолині утеплювальні подушки в кочовому приміщенні і йшла до вуликів. Допомогавав глядіти дитину дід Федір, помічник, інвалід з дерев'яною ногою.

- Дашо, дитина плаче! – чула його голос.

- Соску вмочіть в медову водичку і дайте, - просила я.

На якусь мить дитина заспокоювалась і мати безвідривно робила весняну роботу.

- Дашо, вона вже кричить!

Приходила, міняла підгузки, годувала грудьми, дитя заспокоювалось, і знову робота.

Отак, за підтримки Матері Божої та діда, в травні виростила маточники і розселила по нуклеусах, стільки, скільки не вистачало, очікуючи на вихід маток, а згодом на їх спаровування.

Червень Даша з донечкою ще пропрацювали, а ось потім потрапили до лікарні, спочатку районної, а затим і обласної.

Ні! Бджоли ніяким чином не були винними. Вони до неї завжди дуже приязні, тільки іноді лякали своїм дзижчанням.

Був такий випадок. Вийшла на поріг у дворічному віці, в той момент, як принесли в ящиках медові рамки для відкачки. Звичайно ж, якась бджола стала переслідувати ящики. На порозі, - зосередилась на дитині. Та з переляку заплакала, розкриваючи ротика. Бджола й залетіла в нього. На прохання: «Відкрий ротика» - відкрила, бджола вилетіла мов з льотка, не зашкодивши дитині.

Причина госпіталізації? Спочатку було в дрібниці, яка згодом вилилась в проблему. Літо – втрачене. Без Дарини зробили ревізію і призначили іншого пасічника. Цей період життя для неї з дешицею гіркоти, але водночас з вдячністю зоотехніку Кролю, котрий проводив ревізію на пасіці.

У той час та ще в глушині про штучний вивід маток ніхто не чув, а цей, побачивши привив очні рамки, все збагнув. Сім'ї хоч не сильні, але вони були. Ситуація ж з бджолами в інших господарствах була набагато гіршою.

Цей випадок надовго змусить жінку відмовитись від пасічництва в колективних господарствах.

Досить успішне молоде подружжя тримало присадибну пасіку для своїх потреб до кінця 90-х. То було місце відпочинку родини після насичених трудових буднів. Вона не шкодила а ні батьківству, а ні материнству. Ні прибутків, ні збитків.

Фах Дарині довелось обирати ще двічі. Це і вступ до Ніжинського педінституту на природничий факультет, ще – закінчення технікуму за фахом – плановик. Працювала і вчителем, і економістом, а згодом поєднала пасічництво з педагогічною діяльністю, працювала майстром в ліцеї.

Народивши сина влітку 1980-го, похоронивши сестру взимку 1981-го відчула в собі надлом. Вірніше, він вже був до вагітності, від усвідомлення своєї незахищеності як жінки з боку чоловіка. Не можна в родині любити тільки себе. Не можна дозволяти нехтувати здоров'ям жінки чи то через егоїзм, неспроможність чи незрілість. Вміти розрізняти випадковості від системи. Якщо остання – поривати.

Гріх розділяє, а любов єднає. Різне розуміння гріха та любові ніколи не стануть на користь єдності.

Ненароджені діти залишать по собі в душі жінки вічну рану. В чоловічій – не буде й сліду.

Якщо жінка сподівається, що поруч з нею дорослий чоловік, а він лише маніпулює її свідомістю – нещасна та жінка. Якщо ж до всього додадуться таємниці чи то його, чи то йому в спадок і ти не знаходиш тому пояснення – там брак довіри. Недовіра – прірва в стосунках.

Ніби й були яскраві моменти, квіти, подарунки, але відчуття незахищеної самотності перевищували.

Чорнобиль вразив в найбільш чутливе місце. Дарину прооперували. Жінка – підранок. Для когось звичайна жінка, для когось – натхнення, або ж «солодка» жінка, але з тонкою психологічною межею.

Багато прооперованих як чоловіків, так і жінок. Часто їхні в родині стосунки гармонійніші, ніж у здорових.

Чоловіки йдуть однаково, як від хворих, так і від здорових, і навпаки. Все індивідуально. Як в кого з психологією. Як хто до того ставиться. Як з чуттєвістю, з досвідом, душею та любов'ю.

Де переважають тваринні інстинкти – там біда. Дев'яностий рік – врожайний на сльози. То і смерть брата, операція в іншого, яка відтермінує його смерть на тринадцять років. В батька лікуватимуть лейкемію, в мамі видалять третину шлунку. Суцільне пекло, яке повториться в кінці 90-х вже їхнім відходом у вічність.

Та життя тривало, діти підростали. В сім'ю влилась Лариса після смерті Дарининої сестри. Втративши свою матір, вона не стільки отримала для себе заміну, більше – стала Дарининою доброю помічницею та старшою сестрою для її дітей. Талановита, затребувана на всіх шкільних заходах. Їздить на екскурсії, відпочиває в «Артеку». В квартирі – мов у вулику, повно різновікових дітлахів, ровесників дітей. Багато гарних подій, розваг, цікавих історій. Кожен обрав в житті свою дорогу в непрості часи.

Доводилось багато працювати всім. Про відпочинок лише або згадували, або мріяли.

Щоб навчати дітей нарощували чисельність пасіки, доглядали худобу, вирощували півгектара картоплі на продаж. Гомель, Мінськ, Ленінград, Брянськ, Москва, Київ – ось той неповний перелік міст, де односельці зустрічались частіше один з одним, ніж в самому селищі.

Син вивчав географію не з підручника, а долаючи сотні, тисячі кілометрів з батьком заради заробітків. Ось тоді й почав шукати легших вже з підірваною спиною. Були помилки, але й намагання стати самодостатнім.

Діти мали швидко дорослішати. Наївні, добропорядні, розумні. Ті що з дитинства відчували в родині турботу, захист, любов вкинуті в жерло перебудови. Хід історії не зупинити. Від викривленого соціалізму, але з соцзахищеністю до (сподіваюсь) соцдемократії через дикий капіталізм з його «безпределом», бандитизмом, несправедливістю, корупцією, не затребуваністю і війною.

Багато зламаних доль, горя, смертей. Час виправляє, час лікує. В Дарининій родині хтось міцно став на ноги, хтось спинався, а комусь ще довго потрібна була підтримка.

Навчившись боротись за себе, ніколи нікого не залишала наодинці з бідой. Хоч за всі промахи, яких припустились вдвох з чоловіком, він відповідальності на себе не взяв. Винна – ти. Поразки – її, перемоги – його. Зручна позиція для втомленої людини.

Таке життя втомило й Дарину. Щоб обтулитись, а потім набратись сил, кожен ховався в придуманий світ. Для неї то була поезія.

Розширення пасіки, перехід на роботу в ліцей потребувало занурення з головою в роботу, відмови від особистого життя. Робота без промахів, на кінцевий результат з щорічними п'ятдесятьма кілограмами, а згодом сімдесятьма п'ятьма, ста кілограмами на одну бджолосім'ю, то робота для сильної людини. Таким хотіла бачити Дарина свого чоловіка, а стала сама, вже не відповідаючи всім критеріям звичайної жінки.

І вона від нього почує, усвідомлюючи все: «Скажи спасибі, що я з тобою живу». Ми ставимо для себе надзвичайно високу мету, не враховуючи своїх можливостей, приділяємо багато уваги тому, хто нам взагалі не потрібен, або ж вимагаємо, не даючи.

Чорнобильський атом проросте з його тіла. Він довго хворітиме, страждатиме, двічі прооперований. Багато чого переосмислить. Та була точка неповернення. Перед смертю він дітям скаже: «Я любив тільки вашу мамку».

О, життєдайні бджоли з живою часточкою в мені! Скільком людям ви випромінювали свою любов, ставали прихистком, дарували надію, лікували цілющими медами та бджолопродуктами. Ваша аура перш за все наповнювала світлом зболені душі, а життя змістом.

Чого варте тіло без душі? В основі життя – духовність з її любов'ю, що роблять людину багатогранною особистістю.

Як ми добували мед

Початок серпня. Ще донедавна білі поля гречки стали бурими. Повітря зранку прохолодне і повільно прогрівається. Тьмяно дивляться з стиглого жита вицвілими старкуватими очима волошки. Правда, з'явилися на полях вогники осоту, що приваблюють своїм солодкуватим ароматом перетинчатокрилих.

При дорозі та на неугіддях з поміж білих букетів ромашок та деревію синіють квіти синяку і цикорію.

Бджолині сім'ї – з добрими медовими припасами дещо загальмували свою активність. Льотні бджоли вже не так рано вилітають з вуликів і не так довго працюють на відчутно збіднілих полях на медоноси. На прилітних дощечках немає черг переповнених нектарними вантажами бджіл, натомість побільшало охорони, котра ретельно обстежує всіх прибульців до своїх вуликів.

Коли я дивлюсь на цю серпневу картину, мені щемить в грудях від усвідомлення прожитого літа на самоті, очікування осені, зими...

Від мене чекають поради пасічники, щодо початку відкачування меду, та моє жіноче начало хоче сховатись за чийось сильну чоловічу спину. Поштовхом стають слова пасічника-аматора Миколи Леонідовича, сина нашої команди.

- Чого ви очікуєте, адже час іде, попереду велика робота, - почула я, ідучи додому з ним.

- Боюсь, - відповідаю по-жіночому, відверто.

- Як у Вас з людьми, транспортом, адже починати мусите Ви?

- Сину іноді потрібен транспорт, ну а люди ..., - не закінчила я.

- Я бачу, що окрім мене, Вам немає кому допомогти, тому можете розраховувати.

- Ви допоможете мені рівно стільки, скільки я працюватиму у Вас, - відповіла.

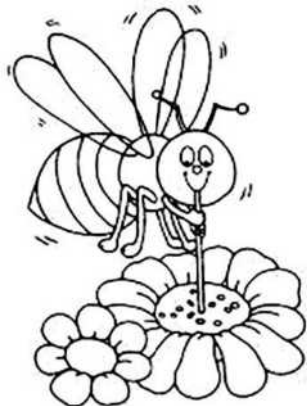
Весь наступний день з Андрієм готувались до відкачки. Ретельно мили тару, медогонки, сітки-цідилки, ящики. Він відточував ножі для розпечатування стільників. Я випрала рушники, лицеві сітки, халати, комбінезони. Домовили потрібних для роботи людей.

Ранок видався похмурим, зрідка дощило. Але відкладати роботу не можна, та й з сумок пахло приготовленим обідом на гурт. Сусідка по квартирі та мій учень Борис, що були запрошені на роботу, вже чекали біля автомобіля. Підійшов і син.

- Ну з Богом.

З цими словами рушили з дому в дорогу, з ними й почали роботу на пасіці.

Андрій, як завжди, нервував. Напруження передалось мені. Розставила людей по робочих місцях в приміщенні. Взявши все необхідне для роботи біля вуликів, захистивши себе комбінезонами, мов космонавти, пішли до бджіл. Один з димарів виявився зіпсованим. І цього стало досить, щоб вилилася напруга. Підступитись з одним димарем в похмуру погоду до мешканців вуликів, коли вони вдома, а не на роботі, означало б віддати себе на поталу агресивним господарям вуликів. Після словесного фехтування, коли з язиків іскрило, - димар знайдено.

На диво – бджоли вели себе досить спокійно. Переддень виявився припаркуватим, і вони внесли добру порцію нектару, отож – зайняті його переробкою і до нас їм немає діла.

Відбираючи мед, влаштовуючи в кутках потрібні для зимівлі припаси, далі – розміщуючи рамки з розплодом, а за тим компануючи вільні місця відкачаними стільниками, - переходили від вулика до вулика.

У приміщенні з нашою ж

допомогою відкривали воскові кришечки стільників, вставляли їх в медогонки. Одну обслуговував Андрій, іншу – Борис, вельми говіркий за своєю вдачею чоловік. Крутив касети так швидко, як і говорив. Чим швидше говорив, тим швидше крутив. Лесть було не наробив шкоди, важкі стільники вимагають обережного ставлення і повільного початкового руху. Андрій зривався, а жінки лише зауважувала.

Гречаний дух високої концентрації відразу заповнив приміщення, заспокоїв нерви. Подальша робота – рівна, без особливих ексцесів.

Медогонки швидко наповнювались, мед проціджувався через подвійні сита в бідони і їх все нова й нова кількість свідчила про успішний медозбір. Андрій задоволений, а, теж.

Роботу перервали на годину. Переобідали й продовжили відкачувати мед. День добігав кінця.

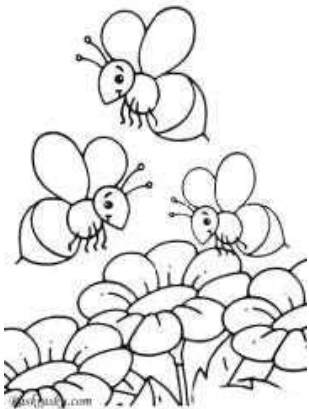
Наступний – досить спокійний, а ось третій – дещо змінив темп роботи і її методи. Відбулись деякі зміни та перестановки.

Андрій стомився від роботи з димарем біля вуликів поряд з дружиною, взявся носити ящики з стільниками.

Борис – усвідомлюючи свою проблему – відпросився. Поруч зі мною з димарем став колишній директор ліцею Микола Леонідович. Він мусив допомогти мені, щоб я допомогла йому.

Зранку – прохолодно, бджоли – занепокоєні постійною присутністю людей на пасіці. Запах меду з стільників, що виймалися з вуликів, а потім ставилися на місце, – роздратовував комах. Тільки-но я зняла першу стелинку, на мене і мого напарника сипонули добрих два жмути бджіл. Вони були настільки агресивними, а їхні масовані обстріли енергійними, що кожен такий жмут вгинав тканину на лицьовій сітці, вона торкалась підборіддя, шиї, даючи змогу бджолам жалити відразу десятками штук через тканину.

Напарник однією рукою намагався зосередити дим з димаря в вулик, - іншою рятував ті місця, куди шпарко жалили бджоли. А то – тім'я голови, бо лицева сітка щільно його облягала і тонку поверхню тканини їм дуже легко було пробити своїми гострими жалами. Концентрація отрути швидко нагромаджувалась, запах розповсюджувався за рахунок все нових і нових ужалень.

Бджоли скаженіли. Роботу припинили. В приміщенні дещо відсахнулись, повитягували жала, що пульсували своїми живими мішечками то тут, то там. Ми їх ретельно натерли травною мелісою, яка діє заспокійливо для комах. Голови пообпинали хустинками. Смішним виглядавав напарник, але іншого вирішення проблеми ми не бачили. Тім'я захищені, підборіддя, шиї – також. Але й друга спроба здолати першого вулика зранку не дала позитивних результатів.

Виявилось, хустинка і весь спецодяг напарника добре пахли парфумами. Натерли його всього мелісою, замінили хустинку на мого полотняного рушника. Отак з обв'язаною головою, як у середньоазіатського чоловіка, мій помічник тримав оборону біля вуликів.

Андрій, що носив ящики, комбінезону не мав, працював у халаті, тому після перших десятків ужалень дрібненькими, але швиденькими крочками подріботів до густого малинника. Звідти чулось декілька хвилин ойкання, тупотіння ніг та тріск гілок, а потім – затихло. На моє: «Андрію, ходи сюди, ящики вже повні» відповіді не почула, а мій помічник стиха реготнув, а потім сказав: «Він вже сьогодні сюди не прийде».

Людські можливості... У всіх вони різні. Зрозуміла, пасіка – це та передова сімейного фронту, де я не можу розраховувати ні на чию підтримку, і від цього стає надзвичайно боляче і важко від безвиході.

Роботу продовжували, перервавшись, давши Андрію можливість прийти в себе.

Наступного дня відпочивали всі. На моєму тілі Андрій нарахував близько двох сотень бджолиних укусів.

А попереду ще сім днів складної і небезпечної роботи. Життя продовжувалось.

Незвичайне полювання

І знову повертаюсь в червневі дощові дні 2005 року. Негода виявилась затяжною. Мед з акації залишався невідкачаним. Він займав більшість стільникових рамок. У вуликах накопичилась велика маса молодих працездатних бджіл, не зайнятих роботою. Для червління маток не вистачало місця. Порушився баланс між відкритим і закритим розплодом, - останнього було більше, що й спонукало бджолині сім'ї ввійти в ройовий стан. З'явилися маточники. Врятувати пасіку від роїння мало б відкачування меду, що дало б змогу вивільнити рамки для червління маток і для подальшого переходу бджіл у робочий стан.

Цвіли на озимині волошки, з лісу долітав тонкий аромат липи, зацвіли перші квіточки суцвіть гречки. Потрібна погода, щоб не зроїлись бджоли і щоб використати медозбір. Запроваджувати протиroyові методи формування відводків, відбір печатного розплоду, молодих бджіл, розширення сімей стільниками для посіву матками, зрізання маточників, але все це без відкачки і без подальшої роботи працездатних бджіл на медозборі скоро могло б виявитись малоефективним.

І ось, в середині червня погода стала ламатись. Зранку – дощ, по обіді – сонце і навпаки. Сімнадцятого, використовуючи сонячні «вікна», розпочали відкачувати мед. Бій за солодке диво тривав всі наступні дні, включаючи «Трійцю» і мій день народження.

Двадцять другого червня майже весь день витримало без дощу. Бджоли, виведені з ройового стану, маючи порожні стільники, інтенсивно розпочали головний медозбір. Вилітали в цю пору й рої, але вони були спрогнозованими. Стихія не захопила мене зненацька. Не сталось того, як кажуть: «Пішли в шмаття». В багатьох моїх знайомих пасіки подвоїлись, а в деякого розлетілись роями.

Про мед у таких випадках мовчать. Правда, було трохи комічних ситуацій і на моїй пасіці.

Вулики розташовані у двох місцях. Перше – на галявині соснового лісу. Друге – біля озера, береги якого заросли тонкими високими вільхами. В «ловушки» на відстані одного-двох кілометрів рої не сідали, вулики з сушняком були порожніми.

Намагались зловити їх на першій зупинці, при вильоті з вуликів, а це були верхівки верб, вільх, сосон. Вони вмошувались в найнезручніших для пасічника місцях.

На щастя, всі рої, завдяки хлопчачому азарту, що є обов'язковим для відомих мені пасічників, і незначній вазі та невисокому зросту були зняті моїм чоловіком Андрієм.

Спилювали гілля, валили верби, вільхи, якби тільки спрямувати рої в більш доступні для пасічника місця. Знімали з гілки сосни на висоті п'ятнадцяти метрів, прив'язавши жердину до неї, трохи далі, бо трохи нижче треба було спилити, а внизу – до стовбура. Таким чином, відпиляна гілка з товстим роєм, схожим на ведмедя, не падала і не розтрушувала бджіл у простір. Її можна було, тримаючи за доточений кінець, поступово опускати ближче до землі, де на неї чекала я.

Було, доліз по тонкій вільсі до гілки з роєм. Ненароком впустив мотузок, яким би мав опускати роївню з бджолами, але не розгубився. Зняв рій, взяв роївню в зуби за невелику шворку і обережно, допомагаючи собі руками, зліз до тієї межі, де на драбині чекала я.

Щасливий той, хто знімає втікачів вдома з однієї груші, хоч вона й колюча. Шкода штанів, сорочки, обідраних рук і поколотого тіла, зате все це в порівнянні зі знятим роєм нічого не варте. Скільки в очах і словах гордості: «Я його зняв!»

А ось випадок, коли Андрій, злазивши з роєм з яблуні, обірвався, зачепившись джинсами за сучок на півтораметровій відстані до землі висів, доки я не забрала роївню, потім розмахуючи ногами, шукаючи точку опору, знайшов її вже, впавши на землю. Цей випадок, звичайно, налякав.

Про розстріляного роя я дізналась в кінці пасічницького сезону, коли в душі бджоляра, котрий розповів мені свою історію, був такий-сякий мир.

Ну так ось. Рій завис на верхівці сосни. Бджоляр вирішив, що його можна буде зібрати з землі (пославши

ряднину), якщо він на неї впаде. Спилати гілку – неможливо. Залишається – збити пострілом з рушниці. З'їздив додому, взяв рушницю. Першим пострілом не влучив у ціль, другий був вдалим. Перебив гілку, вона падаючи чіплялась за інше гілля, що було нижче, таким чином дісталась рядна, але вже без бджіл, бо розтрусил їх, падаючи. Дочекався, поки рій знову сформувався, вистрелив, але знову – марна праця. Тоді, останнім пострілом поцілив вже в саме серце рою, вбив матку, змусив бджіл повернутись до вулика. Брехав чи ні, хтозна, та якщо дробом та в розсипну, то чому б і ні.

Разом зі мною слухав цю історію мій знайомий Леонід, на що він сказав таке:

- Ти його годуй восени, прислухайся до нього взимку, весною доглядай, лікуй, мов малу дитину, і тільки-но з'явиться надія... він тобі зніметься хмарою й зависне так, що не дістанеш.

Звів погляд високо, вилаявся, а тоді, ніби заспокоюючи себе, сказав: «Це вам не худоба, не припнеш».

Бджоли і поезія

Жнива в господарствах району, як і по всій Україні, затягувались на невизначені строки. Дощі зволожили землю настільки, що, хоч і з'явилося на небі прояснення на декілька днів, вона не просихала, і колеса комбайнів глибоко грузли в ґрунт, робота припинялась.

Вологість висока, і зерно в колосках навіть у погожі дні м'яке, як тісто. Зібране в такому стані і просушене на зерносушилках – занадто дороге для господарства. Не покриваються затрати закупівельною ціною.

Відремонтована техніка часто підводила в погожі дні.

Поля дивились розгублено похиленим чорніючим колоссям. Місцями зерно, торкаючись землі, проростало густою бородою.

Приватні смуги ранніх зернових втратили надію на те, що їх хтось обмолотить, гнулись оstarкувато, піддавались вітрам. Ті їх викручували, нагинали, клали на землю.

Дехто намагався вибороти у негоди свій хліб, скошував його, але невідворотні дощі полоскали у валах, і земні густі

смуги молоді порослі зболено в безнадії дивились у світ.

Щоденні зустрічі з комбайнерами ставали нестерпними, з водіями автомобілів також. Останні ніби й вільні, але прив'язані до бездіяльних комбайнів.

Залишатись з пасікою більше тут не було сенсу. Впорядкували стаціонарний точок в Річищі, за вихідний – перша партія бджіл вже там. Не чекаючи, поки сховається сонце, спаковувати вулики і вантажити їх починали, тільки-но закінчиться літ бджіл. О пів на двадцять першу транспорт вирушив у дорогу, а вже через годину добрий гурт здорових чоловіків їх вже вивантажував у Річищі.

З пасікою ліцею вийшла затримка на десять днів, звичайно ж, через зайнятість транспорту і людей на збиранні врожаю. Точніше, через зайнятість керівництва на збиранні. Бо й подалі цей процес ішов із перебоями. Потрібно було лише на дві-три години зосередити увагу на бджолах.

Даша нервувала. Працюючи з березня місяця без відпочинку, не мала можливості не думати про бджіл хоч два-три дні.

Розривалась між двома пасіками, розділеними двадцятип'яти-кілометровою відстанню.

Перевезли пасіку після Спасу.

Домашні бджолині сім'ї, що були відкачані раніше і перевезені до джерел лугового різнотрав'я, інтенсивно вирощували розплід, такий необхідний для успішної зимівлі.

Бджоли ліцею – в прагрі. Тому, незважаючи на День незалежності та відсутність цукру, компонувала гнізда, ставила годівниці і в останні серпневі дні бджолам ліцею дала цукрову підгодовлю з своїх мішків. Помічником у комплектуванні гнізд став дощ. Хоч спина і не висихала, але він дав можливість майже безперервно працювати біля вуликів, не боячись загострити інстинкт осіннього захисту та крадіжок бджіл на пасіці.

В першій декаді вересня, на свято міста, уже вдвох з Андрієм відвідали пасіку. Потім працювали на городах. Кочівлю здійснили занадто пізно, отож і врожаї залишались не зібраними у звичні терміни.

Підганяв працювати не по-людськи жвавий онук, якого мали привезти діти.

І все-таки Дарина витримала, дякуючи Андрію, який допомагав з підгодівлею. Сім'ї скомпоновані, нагодовані, мають добрі сили неспрацьованих бджіл, оброблені двічі від кліща, давали добрий взяток.

Воскова сировина впорядкована. Відчищені від воску та прополісу пустоти всіх лежаків. Вона в них весною пересадить бджіл з брудних після зимівлі кутків. Віск і мерва замінені на вощину.

В кінці листопада нарешті усвідомила, що маю право на відпочинок. Впасти в сплячку з бджолами не дозволяв онук.

Поезія залишилась десь далеко, здається, в іншому світі, в іншому житті, до якого немає вороття. Та була вузьенька кладочка до нього - телефонний зв'язок з Петром Миколайовичем. Ще - щось просилось із підсвідомості, пробиваючись несміливо думками, рядками, або просто словами. Не вистачало сил прислухатись до себе, надати змісту тому, що все-таки жило, буяло в душі! Що то було? Натхнення чи так народжувався новий вірш.

«П'яні» вулики

Дощове літо цього року не лише негативно вплинуло на використання бджолами медозбору, що сприяло загостренню ройового інстинкту в сім'ях, а також завдало багато іншого клопоту бджолярам і, звичайно, мені.

Льотки вуликів спрямовані на південний схід, пасіка – не достатньо затінена, а ще – розміщена поблизу озера, чи не єдиного місця водопою для всіх бджіл в межах трьох-чотирьох кілометрів.

Отож була загроза бджолиних крадіжок, нападів і заражень інфекційними хворобами.

Оскільки озеро знаходилось у найнижчому місці, то й вулики розміщувались у низині. Влаштуванням пасіки займались мої «курсанти» від центру зайнятості, люди не дуже сумлінні, тому – деякі кілочки для влаштування вуликів забиті були не на достатню глибину.

Перші дні після переїзду на нове місце виявились надзвичайно результативними. Бджолині сім'ї – достатньої

сили. Контрольні ваги фіксували принесення нектару по вісімдесять кілограмів за добу. Тому через три дні деякі вулики важко піднімались з місця.

Раптові дощі – настільки сильні, що земля швидко наситилась вологою. На пасіці стояли калюжі. Слабо забиті кілочками та перезволожений ґрунт зробили свою підлу справу. Під вагою меду кілки розповзались в різні боки. То тут, то там вулики стояли в незвичних позах, ще трохи - й попадають. А дощ не вщухав ні вдень, ні вночі. Мене лякала загроза втратити деякі бджолині сім'ї. Падаючи льотками до землі, могли й запаритись, а зверху - набратись дощової води. Тому щодня ретельно перевіряли всі «проблемні», вирівнювали, міняли короткі кілки на довгі, забивали їх якомога глибше. Виправивши ситуацію, зі спокійною душею їхала додому.

Наступного дня, зранку, побачила, що деякі з них неміцно стояли на «ногах» і роботу продовжували, усвідомлюючи всю небезпеку. Боялась залишити необізнаних з бджолами людей, тобто охоронців, наодинці з проблемою. Вони перебували в стресовому стані уже через те, що пасіка знаходилась у дворі навчального господарства і дзижчання комах викликало роздратування. До повного «щастя» не вистачало екстремальної ситуації, і вона трапилась.

В один з дощових ранків мене не зустрів на порозі будинку охоронець. Постукавши в двері кімнати для чергових, спитавши дозволу зайти, увійшла. На ліжку лежав Григорій з неприродною гримасою на обличчі від бджолиних ужалень. На грудях складені руки-пампушки, де замість розпушувача тіста слугувала отрута.

Мене опанував жах. Вулики ж не викликали занепокоєння.

Опанувавши себе, дістала з аптечки необхідні ліки, набравши в склянку води, змусила охоронця випити і обережно стала розпитувати:

- Що сталось, Григорію?

Той декілька разів робив спробу щось сказати, але зрозумілі слова в реченнях почула лише за четвертою спробою. Набряклі губи, а також знижений кров'яний тиск (як результат дії отрути) зробили його неговірким.

З розповіді зрозуміла, що в момент здачі чергування

Олександровичем Григорію впав один з вуликів задньою стінкою до землі. Льотки заливало рясним дощем. Чоловіки, накинувши так-сяк на голови захисні сітки, стали впорядковувати вулик. Забили глибоко кілки, але тільки-но поставили вулика на місце, з льотків висипали бджоли і накинулись на нещасних. В першу чергу обліпили руки, бо вони – голі. Ноги, взуті нашвидкоруч у легке літнє взуття, широкі калоші штанів стали ще одним об'єктом наруги.

Захисні сітки накинута абияк, комірці сорочок не заправлені під широкі горловини сіток і не стягнуті міцно мотузками. Тому і обличчя, і шия, і все тіло вище пояса, нижче – стали легко доступними для бджіл.

Тепер бджоли стають ще дратівливими, якщо відчують гострий запах поту. Це в них спрацьовує інстинкт самозахисту; мабуть, уявляють четвероногого медолюба – ведмедя, а тут їх виявилось аж два, то вони й подвоїли свою агресивність.

Григорій розповідав:

- Поставили вулика на кілочки, а вони, як оскаженіли – за нами. Ми й сокиру загубили, втікаючи. А вони – то за руки, то за ноги, то вже десь під руками ворущаться, та ще – гризуть за інтимні місця, а що до захисних сіток, то краще б їх взагалі не було. Таке враження, ніби голови знаходяться не в сітках, а в вуликах з бджолами.

І ота кусюча хмара супроводжувала чоловіків аж до будинку, а там, в результаті довготривалого бою, бо хлопці, взявши в руки мітли, стали відмахуватись ними, розганяючи найприскіпливіших комах, – відбили атаку.

Іншу партію, що жалила через верхній одяг, обмели тими ж мітлами і миттю вскочили в приміщення, щільно зачинивши двері.

Довго потерпілі вишкрібали нігтями бджолині жала звідти де пекло, боліло, свербіло, направляючи ту процедуру щедро нецензурною лайкою.

Потім, реготнувши, бо чергування скінчилось, Олександрович побажав удачі Григорію, вдягнув дощовика, запряг Сіру, нокнув і, незважаючи на дощ, поїхав додому на Чорняки.

Григорій же з острахом відбув на пасіку, боячись побачити там якийсь непорядок. На щастя, «п'яних» вуликів не було.

Ось така-то трапилась історія, яка надовго залишилась у пам'яті охоронців, ну, а в мене вона час від часу викликала посмішку.

Весь день ми з Григорієм випробовували на міцність кілочки, бо дощ не вщухав, а екстремальних ситуацій ні для себе, ані для охоронців – не хотілось.

Після роботи мене супроводжував дощ на тому відрізьку дороги, що межувала із трасою, а по ній час від часу проносився транспорт. Зупинивши автобус, сидячи на задньому сидінні, вдивляючись у бісеринки дощу на склі, побачила Сіру з чоловіком в дощовику на возі. То був Олександрович, що їхав приймати чергування у Григорія. Мені на мить уявились дві фізіономії: одна – з занадто товстим від набряку носом та з повіками, що щільно прикривали очі, інша – з товстими губами, що й слово не можна було вимовити. Я засміялась, чим викликала в своїй сусідки по сидінню подив і настороженість.

Решту дороги відгонила від себе думки про кусючих бджіл. Яких тільки пригод не трапляється на пасіці.

Рій

Бджоли ввійшли в ройовий стан. Стихія могла проявитись тільки-но вигляне сонечко. Йшли дощі. Роботи зібралось надзвичайно багато. Мед відвойовували у негоди, використовуючи бездощові «вікна».

Відкачавши мед на своїй пасіці в дні Святої Трійці (хай Бог прощає), а ще в свій ювілейний день, наступного пішла допомагати директору, який щойно повернувся із санаторію. І треба ж, у розпал роботи з пасіки ліцею вилітає рій і сідає на гілку верби в дуже незручному місці, щоб його зняти, на висоті десять-дванадцять метрів.

Перші спроби дістати його за допомогою роєзнімального

пристрою не дали результату. Потрібно було лізти на вербу, а вона після довготривалих дощів занадто крихка, отож, небезпечно. Люди, залучені до відкачування меду, не мали потрібних навиків, та й не той вік, щоб залізти так високо без особливого ризику для життя. Директор, маючи азарт, хвору спину і близько ста кілограмів ваги, спробував, але швидко зліз.

У потрібний момент я запропонувала продовжувати відкачку меду.

Звертало з полудня. Взявшись організовано за роботу, ми її успішно закінчили. Рій продовжував висіти. З усього видно, що він залишиться ночувати. Я була впевнена, що завтра зранку ми з Андрієм, (а він мав немалий досвід зняття рою, а ще - потрібну вагову категорію для лазіння по деревах) впораємось.

Охоронців попросили не виявляти ініціативи щодо зняття рою до нашого приїзду. Здивування і роздратування переповнили мене зранку, бо на місці верби побачила порожнечу, а неподалік – вербові колоди і гілля, ще – мій брудний спецодяг та роївня, ретельно вкрита полотниною.

Маючи гіркий досвід з «п'яними» вуликами, але – велике бажання зробити добро, непрофесійні хлопці взялись за справу, для початку – добре себе захистивши від бджіл, вдяглись у все те, що знайшли з спецодягу. На що вони сподівались, пиляючи вербу, не знаю, які були їхні подальші дії – також.

На моє запитання: «Що це таке і де рій?» Григорій відповів: «Вербу спиляли, рій – там», вказав на роївню.

Взявши до рук роївню, відчувши її незначну вагу, але ще на щось сподіваючись, відгорнула скраєчку полотнину й побачила десятків зо три бджіл.

- Так де ж рій? – запитую.
- Він був там, - твердив охоронець.

Зрозумівши, що від Григорія не дочекаюсь істини, стала аналізувати, куди б міг ввечері полетіти рій після падіння верби. Звичайно ж, недалеко. Обійшла всі цікаві, як мені здавалось, для «втікача» місця, але марно.

Грішна думка на мить закралась в голову – недооцінила я хлопців, думаю. Зняли таки і наділили комусь, а трохи маток в роївні залишили, аби легше відбрехатися.

Проковтнувши образу, трохи посварившись з охоронцями, взялась до роботи.

Піднімалось сонечко, даленіли хмари, обіцяючи гожу днину; з льотків вилітали одна за одною за нектаром крилаті трудівниці і вже невдовзі повертались назад повні взятку. На доповнення – тішили зір «корзинки» на ніжках з грудочками різнокольорового пилку. На місце від гіркоти втраченого рою приходило вдовolenня від стану пасіки та очікування медозбору.

Раптом, десь метрів за десять від мене, щось зашурхотіло в густій високій траві біля приземкуватого куща вільхи, чутно було, як вивільняючись від ваги чогось важкого, ніби скочив заєць, зашелестіло листя куща, за якусь мить загуло знайомим до щему бджолиним гулом, піднялось високо над головою і понеслося назустріч сонячному дню.

Ця картина настільки поетична, настільки вражаюча, що в мені не зародилось відчуття жалю за втраченим роєм. «Лети, рідненький, мій, - полегко мовила про себе, - Лети назустріч новому життю».

Рік випробувань

У моїй пам'яті та зима видалась найтеплішою. Аж до Водохреща про занесення бджіл до зимівника мова не йшла. Температура +6°C в зимову пору в північно-східній частині України – явище рідкісне і не з найкращих.

У бджолиних сім'ях помічалось розрихлення зимових клубів, частковий вихід з анабіозу. Активізація бджіл спричинила деінде вирощення розплоду, передчасну та надмірну витрату кормів, накопичення за рахунок безперервного розплідного відтворення кількості кліща «Вароа» на початок весни і взагалі на весь сезон, а згодом спричинить падіж великої кількості бджолиних сімей, наприкінці літа, на початку осені. Волога зима створювала передумови і щодо з'яви грибкових захворювань, а подальші морози – гнильцевих.

Морозу та снігу дочекались. Зима не на жарт закріпила

свої позиції й погрожувала перетнути весняний рубіж.

Бджоларі кожен по-своєму відреагував на примхи природи: хтось заніс бджіл в зимівник, хтось додатково утеплів на місці. Я ж – вчасно відчищала сніг від передніх стінок, вкутуючи ним інші.

Перед березневими святами розіслала соломі, очікуючи в затишних місцях обльоту. Так, він був восьмого-дев'ятого березня, але не масовий. Короткотривале тепло використала для побіжного огляду, надаючи деяким сім'ям допомогу: підставивши прогріті стільники з кормом, видаливши зайві.

Справжнє весняне тепло прийшло в останні дні березня, тривало не довго, але весняну ревізію провести встигла, - результатами залишилась задоволена. Перезимувало 98 відсотків, в деяких втрачені матки. Днища відчищені від підмору.

Деякі сім'ї виявились сильнішими весною, ніж восени (за рахунок вирощення розплоду протягом зими).

Квітень – прохолодний з короткостроковими, в два-три дні, потепліннями. Але добрі припаси з підтримуючою підгодівлею давали змогу відтворювати бджолину масу, а згодом і накопичувати її. Корм танув, лози відцвітали по холоду, американський клен також не відвідувався бджолами. Декілька днів були теплими під час цвітіння клена гостролистого і навіть зародилась надія на добру роботу бджіл, але скоро і ця надія згасла. Кісточкові, верби губили свій цвіт в холодну погоду. У сховищі медових рамок ставало все менше, цукор згодовувався. І хоч його витрати ще не перевищили наднормові, на душі було гірко. Зацвітав сад. Перші квіточки розпускалися ніби аж з острахом. Вдень – прохолодно, вітряно, вечорами – комфортно, і бджолам крихти такого тепла давали змогу створювати для себе одноденні припаси.

Спека прийшла раптово, у переддень свята Ушестя. Я готувалася до зустрічі з літстудійцями на пасіці. Свято видалось подвійним, і ми раділи по-справжньому теплу, весні, першій за всю весну можливості спілкуватись в гурті на природі, а ще – роботі бджіл.

Варилась юшка, дівчата фотографувались на фоні пасіки, бузку, чистотілу. Петро Миколайович без остраху, а може, лише

вдавав, ходив між вуликами. Та в цей день ніхто нікому не заважав, ні люди бджолам, ні бджоли людям.

Цілковитий симбіоз, чи гармонія. Лунали пісні, гості танцювали, а ще була дорога до озера Десняк через сосновий смоляний тунель з відчутною спекою і навпаки через прохолодний вільшаник та дубняк з килимами конвалій. Кущі глоду зацвітали цілющими букетами.

Увечері за столом хтось з дівчат відмітив появу нового аромату. То був конденсат пасіки з її неповторним бджолино-садово-лісовим букетом.

Без курйозів для мене також не обійшлося. Після лісової прогулянки кожна з жінок сховала лише їй відомі місцеві квіти. Ми з Іриною Петрівною поставили свої у відро з водою. Поспішаючи додому, кожна взяла ті, що були на виду. Я залишилась без квітів. І це не вперше.

Пам'ятаю після конкурсу в номінації «Жінка творчості і краси» зі мною так само пожартували. Я теж залишилась без квітів, бо після вручення їх поклали в одне місце, не усвідомлюючи, що ще буде один вихід на сцену по закінченні заходу. Тоді кожна взяла – скільки взялось, а мені – не вистачило.

Та всякий раз мені було гірко. Правда, на пасіці зі мною поділилась Ірина Петрівна.

Свято закінчилось. Спека закріпилась. Бджоли надолужували втрачене. Але накопичень у вуликах не було помітно. Все йшло на вирощення розплоду. Бджолині сім'ї на моїй пасіці цієї весни були сильнішими, ніж у вулика з ліцею. Взнаки далось донорство для «потрібних» керівництву пасічників, а ще – остання відкачка меду в зручний для того ж керівництва час, та – запізніле перевезення через його ж інертність до стаціонарного майданчика своєчасного вирощування розплоду та нагромадження додаткових припасів і вчасної підгодівлі на зиму. І все ж пасіка достатньо сильна – більше п'ятдесяти відсотків таких бджіл, що здатні використати ранній медозбір.

Травнева спека нещадно палила садові квіти. Особливих нагромаджень у вуликах не було. Пасіка ліцею потребувала підгодівлі. Робота бджіл дещо змінилась. Літ став неінтенсивним. Бджоли поодинокі прилітали до вуликів,

важко падали на прилітки, і поволі повзли до льотків. Щось здалеку приносять, відмітила про себе я, але пішла задалегідь носити воду та з мішка – цукор в літню кухню для приготування сиропу.

Вдома, зустрівшись з чоловіком, розповіла про свої наміри. Отож, надвечір сіли на мотоцикл і поїхали робити набридливу за цю весну роботу - годувати бджіл.

Дві пасіки – розміщені неподалік одна від одної, на двох садибах навпроти – через дорогу. Чоловік звернув мотоциклом до своєї. Так він робив завжди. Своя його непокоїла більше. Спека під вечір спала. Пелюстки яблунь свій цвіт осипали на зелену траву та на дахи вуликів, а разом із ними – і наші надії. На наше здивування, бджоли все ще працювали, повертались до вуликів щільніше, ніж зранку, важко падали на прилітки і не поодинокі, а по декілька втомлено повзли до льотків.

Оглянула одну, потім ще дві сім'ї. Впевнилась, що на заміну саду, прийшло нове джерело корму і досить потужне. Потреба в підгодівлі зникла, натомість з'явилась інша – розширення стільниками, вощиною, корпрусами.

В той вечір ми ще здійснили розвідку в бік Десни. Проїжджаючи луками, не побачили нічого, що б могло наповнити вулики медом. Луги не заливались весною водою, не зрошувались дощами, мали досить гнітючий вигляд. Вербі поблизу Десни повідцвітали. Квіти глоду за три дні встигли зацвісти і втратили перші пелюстки. Цвів бузок в селі та каштани, але перший рідко давав щось, а останнього було мало. Правда, спека пришвидшила розвиток крушини, і на вологих місцях сміливо викидала цвіт.

Лоза, що повистромлювалась з води, жовтіла довгими котиками. Паді на листі в'язу, дуба чи вільхи не було. Картина зрозуміла, але не повна. В цю пору за наявності цієї ж кормової

бази жодного разу не було такого різкого нагромадження корму. Є ще щось. Що?

Розуміючи, що цей медозбір «накладеться» на цвітінні акації при високій температурі, - до двадцять другого травня включно потрібно компанувати вулики всім необхідним.

Отим невідомим, але суттєвим додатком став ріпак. Він знаходився (якщо по прямій), на відстані шести-восьми кілометрів від нашої бази, у селі Грузьке, сусіднього району за Десною, та Оленівка місцевого району. Тому то й був таким рідким літ бджіл – бо здалеку. Пасіки, що знаходились в межах двох-трьох кілометрів, використали ранній медозбір сповна, по п'ятнадцять-двадцять п'ять кілограмів на одну бджолосім'ю.

Ріпак зашкодив кочівлі в ліс на акацію, бо ж він рідкий в стільниках, температура висока як вдень, так і вночі, тому мало хто ризикував з виїздом.

Розвідка лісових угідь, а також сільськогосподарських північніше, де мала б стояти пасіка в кількості ста двадцяти бджолосімей, була невтішною.

Акація цвістиме зрідка і в перші ж дні згорить. Нещодавно оброблені площі озимих і ярих зернових гербіцидами не давали надії на конвеєрне цвітіння від акації до гречки.

Гречка сіятиметься в неякісно зорану суху землю і сходитиме в декілька строків після дощів, і все це вказувало на те, що медозбір буде слабким. Щоб зменшити ризики, я вирішила розділити дві пасіки. Там, де менше нагромаджень ріпаку, а це - слабші бджолині сім'ї ліцею, вивезу на угіддя ліцею. Свою ж з чималими нагромадженнями ріпаку – залишу на місці. Двом пасікам в екстремально посушливий рік чи то в Річищі, чи то на сто першому кілометрі буде затісно.

Пасіка ліцею компонована всім необхідним, незважаючи на відсутність електроенергії, - рамки, а це сімсот штук – навощені.

Акація зацвіла на стаціонарі двадцять третього травня, але цвітіння тривало недовго. Для пасіки ліцею була ще перспектива в три дні роботи бджіл на виїзді з акації, що росла північніше.

У рік екстремальний, у рік катаклізмів, бо спека тривала майже все літо, весь медозбірний сезон і основна маса пасічників

у районі, області, Україна залишиться не тільки без меду, але й в осінню пору – без бджіл; зіткнуться професіоналізм з дилетантством, порядність з непорядністю пихатого начальства, і перші отримають перемогу, бо з людьми потрібно рахуватись. Припинить існувати останній державний солодкий bastion в районі.

Мені дуже захотілось показати свій досвід у бджолярській справі, і вперше захотілось диктувати свої правила гри.

Працюючи чесно і без шкоди для бджіл, враховуючи лише завдану шкоду «донорством» з пасіки ліцею мати високі показники в ліцеї, але в себе – вищі, завдяки знанням, праці і відповідальності.

Переосмислюючи завданий біль і знехтуваний домашній побут заради престижу ліцею, вкрадене особисте життя заради безпросвітньої праці, результати якої підіймали когось по сходах влади.

Написану характеристику про мій професійний фанатизм потрібно було перекреслити.

Я багато від чого відмовлялась в житті, аби тільки піднялись мої діти. Маючи честолубство, розуміла: в цій клоаці лише бджільництво може поставити мене в один ряд з шанованими людьми.

Я змусила рахуватись з собою тих, хто не звик рахуватись ні з ким.

Робота на двох пасіках, яких відділяли двадцять п'ять кілометрів протягом трьох місяців, не проста. Та я впоралась. Не було в ліцеї минулорічних сорока п'яти кілограмів на одну сім'ю, та й мої не дали стільки, бо ж рік складний, але різниця все ж таки була. Вона й роздратувала керівництво.

Сімнадцятого серпня я подала заяву на звільнення. Мене не вмовляли.

- Нехай іде, ми кращого пасічника знайдемо, - сказав директор.

Шукав він вперто, аж до середини вересня. Планка вимог до пасічників падала щодня. Коли ж свої послуги запропонував один бджоляр з цього річними показниками в шістнадцять кілограмів на бджолосім'ю, вирішив продати пасіку, котра, на його думку ніколи не буде рентабельною.

Комплектування осінніх гнізд, а згодом іще одну підгодівлю на прохання директора зробила я, бо ж там вкладена моя з чоловіком не одного року праця. Душа ж боліла до тих пір, поки її не придбав бджоляр – новий власник.

Об'єднані любов'ю

Мені боляче згадувати останні роки життя мого чоловіка. Він хворий потребував більшої уваги, любові, лагідного слова, просто розміреного без надриву життя, ніж я спроможна була дати. У наш час, щоб жити, потрібно працювати з надривом. І чоловік змушений був перебувати там, де кипіла робота.

Нас підтримували два пасічники-початківці, так би мовити, за науку. Михайло – його колега по школі, допомагав транспортом. Сергій – мій знайомий по ліцею, порядна людина, завжди поруч, коли це було потрібно.

Акація протягом трьох років особливими медозборами нас не тішила. 2015-2016 роки – не виняток. У вуликах накопичувався надлишок молодих не зайнятих роботою бджіл. Щоб не зроїлись – стала формувати відводки для людей, які нам допомагали. Для подальшої заміни маток формувала нуклеуси. Вони й викликали в чоловіка найбільше роздратування.

- Ти залишишся сама, ти не впорасешся, даром роздаватимеш, - дорікав.

Те, що він все наше спільне життя цінував свою роботу на пасіці більше, ніж я свою, знала давно, тому не зважала, працювала далі.

Липа не виправдала сподівань – по сім кілограмів меду на бджолину сім'ю. І знову – гнів. Але я розуміла. Маючи сортові меди, ми родиною зможемо протриматись до осінніх оптових продаж несорткових.

Кожен виїзд на пасіку – то стрес. Хвороблива озлобленість сягала точки кипіння. Олії у вогонь підливали його колишні, запрошуючи до себе додому.

- Ти їй не потрібен, комусь потрібен. Сядь біля мене, посидь.

І він сідав, а потім вставав і хоч зі злом, але робив потрібну родині справу. Згодом виявиться, що маніпулюючи ним, хворим,

нас намагались обікрасти, і щось вдалось.

На моє: «Нам не уникнути роїння», скаже: «Що хочеш, те й роби, воно мені не потрібне».

- А чи ж мені тільки потрібне? – запитально, тремтячим голосом відповіла.

І почалось. Пасіка нас ніби покидала. Роїлись ті, де вже були відібрані матки разом з критичною масою бджіл, де ще залишались по одному (два маточники випадково). Деякі міняли маток – вилітали, а потім повертались. Та були сім'ї з загостреним ройовим інстинктом, що відпускали по три рої.

Ройову пожежу гасила як могла, залучаючи сина та знайомих, і все ж без втрат не обійшлося. «Завинила» найбільш осика, що росла поблизу пасіки над кручею. Незважаючи на достатню кількість плодових дерев, - перший рій сів на неї, високу, без розгалужень. Наші зусилля зняти – не увінчались успіхом. Так звані лопушки прикріпити на тому місці не вдалось. (Матка з роєм залишає свої феромони і в подальшому слугує звабленню інших роїв). І вони дійсно в більшості своїй сідали на те ж місце. Як сів – так і з кінцями. Можна було б спилати її, але то – магічне дерево. Вона є провідником з світу живих до світу мертвих. Тоді мені думалось, що то ще живий мій чоловік формує для себе туди своє бджолине господарство.

Окрім волі, я нічим не могла зарадити. Зібралась з думками, заспокоїлась, прийняла те, що сталося і стала працювати на розореній на тридцять відсотків роями пасіці. До цвітіння соняшнику залишились лічені дні. Медозбір мав би загальмувати подальше роїння, але ж його потрібно використати повноцінними сім'ями, а не зрійками.

Вирішила об'єднувати відводки із зрійками, де були відсутні матки, залучаючи до цього процесу й нуклеуси. Голова світла, думки зібрані, рухи - чіткі, руки – вправні.

Та що за дива?! На пасіку з усіх напрямків йшли хмарами рої. Вони сідали в розорені вулики, з відсутніми

матками після невдалого парування, де були неплідні, чи сумнівні. Сідали в порожні лежки з незначною кількістю суші та вощини в протилежні кутки – сіло два рої. Та найбільше диво – «борода» бджіл, що звисала з такої ж неповної сім'ї, де матка загубилась під час парування. Зрушивши з місця «бородатого» вулика, були шоковані масивністю довжини тієї борода. Вона заповнила собою всю порожнечу під вуликом.

Цією щільною масою ми наповнили три зрійки, де тільки-но почали «сіяти» молоді матки. Вивезли на стаціонарний точок, де очікували на медозбір повноцінних двадцять п'ять сімей. Кочова пасіка – врятована. За короткий проміжок часу я зіткнулась з магією слова та думки, але сильнішою за них стала бджолина магія. Вона змусила Андрія опанувати себе, підбадьорила так, що він йшов спокійно поруч зі мною до кінця, а мене змусила працювати.

З соняшнику качали мед двічі, наповнивши всю тару, ще й мішки. Допомогали – люди.

Я – пасічниця – пасмо в сув'язі рослинного світу та світу бджоли, тієї духовної сув'язі, що робить можливим існування людства, створеної вищим розумом. І нехай моє господарство невелике, але то все рівно – дуже важливий пазл.

Недбале ставлення до навколишнього середовища призводить до знищення його, в першу чергу самих запилювачів. Їх функції вже тепер намагаються виконувати люди-запилювачі, лазячи по плодових деревах з такими собі квачами. В подальшому – залучатимуться роботи-бджоли, дрони. Виводяться самозапильні сорти культур.

Але все рівно ми стаємо перед проблемою – дефіциту тих продуктів, до яких звикли. Чи потрібен прогрес, в основі якого стоїть руйнування? Не простіше жити за принципом – не нашкодь! Жити в гармонії з природою, бо ж то Божественне начало.

Як склалось би моє життя без Андрія, а його без мене? Ніщо не стається просто так.

Пасіка з'єднала людей різних за характером і звичаями, вихованням, статусами, але закоханих у природу, у світ бджоли. Вона вирівнювала, шліфувала кострубатості, залишені батьками. Ми доповнювали одне одного на пасіці. Його

руки були майстерними, де мої жіночі – безсилями. Але моя жіночність, материнська аура незамінною при догляді за бджолами. Знання і досвід нагромаджували вдвох. Пасіка – то призначення.

Звичайно, хвороба не красить людину, вона втомила обох. Боротьба за виживання – тяж. Хтось піддався спокусам, впливу «доброзичливців», маніпуляціям. Когось віра, підтримка Бога втримали на ногах, не дали перетворитись на недієву, безсловесну рослину. Живучи в непрості часи, маючи дітей, онуків з різними здібностями, уподобаннями, характерами, пасіка з її незначними, але стабільними прибутками дала можливість реалізувати себе на своєму життєвому шляху.

На жаль, хтось цим не скористався, але вона й надалі підтримує чийось життєдіяльність.

Щороку до мене підходять люди, котрі вирішили пов'язати своє життя з бджолами. Я нікому не відмовляла в підтримці. Лише застерігаю – це не проста справа!

Цілющі меди різних сортів розкупуваються охоче. Я дарую медову радість людям, а вони мені щиро дяку.

Пригода за пригодою

Сезон розпочавсь напружено. Холодна затяжна весна без суттєвих потеплінь створювала багато перешкод для виконання необхідних весняних робіт. Але все робилось згідно роками виробленого графіку, можливо, лише з більшою шкодою для свого здоров'я.

Холод обмежував доступ до гнізд, отож підгодівлю здійснювала медово-білковою сумішшю в целофанових пакетах поверх рамок. Пластини від кліща – в моменти незначних потеплінь. Згодовувались і лікарські препарати, чистився підмор, скорочувались гнізда, згодом – розширювались.

Лише в останній декаді квітня бджоли мали змогу використати медозбір і то частково. Пасічники бідкались, що загибель бджіл спричинила хімія, а я була впевнена, що все те – результат холодної весни і неспроможність пасічників оновити склад сімей молодняком.

Син зробив необхідну батькову роботу, і ми вчасно

забезпечили сім'ї сушняком, вошиною, корпусами.

Травневе тепло – досить оманливе. Бджоли працювали лише на вербі та вишні, а от по квітучих яблунях пройшовся мороз. Каштани цвіли без суттєвого нектаровиділення і майже таких добавок у сім'ях. Сподівались на акацію. Але й її на відкритих ділянках ще в зав'язі цвіт поморозив мороз.

Пасічники сподівались на лісову горобину, крушину, малину, - хоч якось забезпечити середньодобову норму, виїхали в ліс задовго до цвітіння акації. Вона, пошкоджена морозами, змусила на себе чекати аж до початку червня. Бджіл підтримували хто чим міг.

У деяких господарствах вони голодували. Один пасічник мене запитував: «А чому бджоли не можуть швидко залітати в льотки, ніби аж хитаються?»

- То вони від голоду хитаються, бо втратили жирове тіло, а разом з тим і вагу, від вітру хитаються, - відповіла я.

На моїй пасіці не було подібних проблем, бо комахи були ситі, отже мали сили.

Бджіл підтримувала садова малина, котра була чи не на кожній садибі, а ще – ріпак, що ріс неподалік.

Тільки-но запахло акацією, вони переорієнтувались на неї. Працювали в Смолянському три дні, а потім – переїхали в ліс північніше. Там - ще чотири дні. Звичайно, і в мене медозбір незначний, але він був по дванадцять кілограмів на бджолосім'ю та ще плюс забезпечила на зиму по стільки ж цілющим кормом.

Проблеми почалися при виїзді з лісу. Син запевнив, що він це зробить удвох із товаришем своїм автомобілем.

За другою ходкою при підйомі на трасу ми «порвали» кузов своєї старенької «вісімки». Додому доїхали, вивантажились, а ось в подальших роботах на пасіці машини не брали.

В лісі залишилось п'ятнадцять вуликів. Біди в тому не було, бо то гарне місце з багатою кормовою базою. Запахло липою, потім – волошкою, невдовзі гречкою. Мед відкачали завдяки підтримці знайомих пасічників.

Цей сезон змусив мене сісти за кермо мотоцикла. Не обійшлося без курйозів, та те було того варте.

Ще – вдосконалила медогонку, закріпили до столика, щоб при наповненні її медом не піднімати високо, не залучати

додатково людей. Отож у Смолянному з відкачуванням проблем не було.

Третій медозбір з соняшнику використала успішно.

Непокоїло транспортування бджолиних сімей з лісу.

Погодився перевезти пасіку сусід «УАЗом», він же ще й трохи пасічник, Валерій. Вантажників мав довести добрий знайомий пасічник з діда-прадіда, Іван.

Кажу: «Причіп візьми на всяк випадок, Іване».

- Аякже, - відповів, ще й мотузок вкинув для кріплення вуликів.

Щоб виграти час для проведення необхідних робіт на пасіці перед завантаженням, ми обігнали «УАЗ» «Жигулями». Дістались до лісу ще ледь сіріло. Закрили льотки, «УАЗу» не дочекались. Номерами мобільних телефонів з сусідом не обмінялись.

В душу закрався неспокій. Намагалась себе всіляко заспокоїти, але майже одноголосе: «Та де це він!?» - з боку вантажників - змусило подивитись в очі реальності. Так, щось трапилось.

Сонце хилилось до обрію, а променями ще купалося у серпневому лісі..

Вирішили завантажити причіп «Жигулів».

Коли ж взялися відкривати щойно закриті льотки вуликів, які змушені залишити, то під'їхав сусід та не «УАЗом», а на «Ниві».

- Вибачте, - сказав і пояснив, що і де вийшло з ладу.

Добре, що сталась поломка не з завантаженими вуликами, подумала я.

Доїхали до стаціонару, розвантажились, відкрили льотки і тільки-но зібрались їхати по домівках, одному з моїх постійних помічників, стало зле. Алергія. В його брата, котрий приїхав до нього в гості і впросився в парі на вантажні роботи – та сама картина. І це – після одного-двох ужалень.

Чи допоможе діазолін?

Хлопців відвезли до лікарні. Ін'єкції нейтралізували дію отрути, діазолін був заслабким.

- Добре, що завантажили один причіп, а отже і ймовірність ужалень менша та й вони стались не в лісі, а вже вдома.

На душі було недобре. Іван, вгадавши мій настрій, поклав руку на плече і сказав: «Та все ж добре».

В лісі залишалось ще сім бджолосімей. Думати про них не хотілось. Тоді знову промовив він:

- Решту заберемо ввечері, моїм автомобілем, тільки вантажників двох надійних знайди.

Допоміг мій напарник, з котрим разом стоїмо на виїзді, а також сусід. О двадцятій ми вже були в лісі.

Тут в затінку, де прохолода, а ще відчинені вентиляційні решітки, бджолині сім'ї поводитись дуже спокійно. На прилітних дощечках їх майже не було. Розпилена вода з «росинки» змусила їх забратись у гнізда. Льотки закриті, дужі руки молодих чоловіків швиденько завантажили все на причіп. Ув'язали все мотузком. Рушили.

При виїзді з лісу, неподалік підйому на трасу, я вийшла з автомобіля, щоб зменшити навантаження на вже не нове «Жигулі». Стала першою підніматись, засвідчуючи вільну дорогу від руху автомобілів. І тут, чи то через Іванову недосвідченість, чи через відсутність переднього приводу, а мо`вечірній час не дав точно розрахувати відстань від автомобіля до мене, але раптом він, виїхавши вже на трасу, став рухатись назад. Там, внизу, скрегіт, брязкіт і причіп б'є в крило автомобіля. Тяги причепу згинаються, клинить причіпне. На щастя, вулики залишилися стояти непорушно, лише їх мешканці стривожено загули.

Я очікувала на Іванову різку реакцію, та він лише сказав: «Всі живі, бджоли цілі, а метал - відремонтується».

Від душі відлягло. За кермо сів більш досвідчений водій, ми гуртом випхали вантаж нагору. Доїхали благополучно, розвантажились.

Ось так закінчилась кочівля моєї пасіки.

Незабаром для своєї пасіки придбали інший автомобіль.

Лише одного цього дня мало б вистачити для прийняття рішення щодо мого подальшого пасічникування. Знайомі радять пасіку продати, зосереджують увагу на проблемах зі здоров'ям, на відсутності суттєвої підтримки з боку дітей, на небажанні перебрати на себе неспокійне, клопітке господарство кимось з них.

А я пригадую свого чоловіка, котрий за три дні до смерті виплавив віск, зробив полички під годівниці, а потім сказав: «Воно тобі потрібне все це».

Час від часу спілкуюсь з Іваном.

На моє:

- А як помру?

Іван підбадьорює і з посмішкою відповідає: «Живи, бо в мене більше не буде такого фахівця з ким я спілкуватимусь». І я живу.

Мені іноді наважуються сказати: «Ви несете на собі трутнів». На що відповідаю: «Де бджоли, там і трутні». Існує сім'я, а в ній співпраця.

Ті, кого я несу, породжені не мною (хоч фізично ніби й так), а особливим економічним станом держави.

Я – клітинка того нещасного народу, на якому паразитують сильні світу цього завдяки їхній нахабності, хитрості і цинізму. Народ, котрий гідний бути процвітаючим, обкрадається, прикриваючись історичною необхідністю, державотворенням.

Насправді ж затягується процес, бо так комфортніше можновладцям.

Кожен з них понесе покарання за вчинене зло проти свого народу.

Ті ж, що радять відкинути своїх, – свого часу відмежувались від проблем близьких, знайшовши для себе виправдання.

Як для мене, то - черствість і неспроможність нести свій хрест.

Суспільство жорстоке і хворе. Хтось потребує лікування, хтось – реабілітації, комусь просто потрібне приязне ставлення, моральна чи матеріальна підтримка, а загалом – відчутти себе самодостатніми і комусь потрібними.

Відмежуватись від тих, кого зло обрало об'єктом своїх експериментів, допомагати його слугам під вивіскою природного добору проводити геноцид – не по-Божому!

Сила життя

Багато чого верзлось, перебуваючи в напівсні в стані тривоги в останні роки чоловікової хвороби. Ще – після його смерті. Боячись пророчих, намагалась забути всі сни. А цей – додав сил, додаткових позитивних емоцій. Коли ж справдився, змусив піклуватись про тих, кого викинули помирати.

У розпал весняного підготовчого до медозбору періоду, що збігся з роботою на городах, проблемами в сина, а отже нехваткою робочих рук і відчуттям безпорадності – наснився сон.

Ніби я приїжджаю на дачу, а мене там зустрічає дорідний пес пісочного кольору. І так він ластиться біля моїх ніг, що я прокинулась з теплом в душі.

З думкою: «Та де тому псові взятись?» - поринула в роботу, в невтішну реальність, невдовзі забувши про сон.

Так-сяк впоралась з городами.

Осипання картоплі співпало з набуханням пуп'янків на акації. Виникла необхідність у розвідці лісових угідь і підготовці пасіки до кочівлі. А ще попередньо відкачати в найкращих сім'ях весняний мед, щоб не зіпсувати прозорого товарного вигляду акацієвого.

Дякувати Богу, ніщо не зашкодило цій роботі. Вулики спаковані, вантажники домовлені, транспорт є. І ось я з пасікою в лісі.

Медозбір потужний, якого не було з десятків років. Стільники за п'ять днів інтенсивної роботи бджіл заповнені, ще за п'ять - запечатані. Вдома – медогонки помиті, відра, бідони – теж. Інвентар, спецодяг – у порядку. Залишені на стаціонарному точку сім'ї відкачала без сторонньої допомоги за два дні. Донька, що тільки-но отримала права, пообіцяла допомогти з відкачкою в лісі. (Правда, навиків водіння на іномарці в неї не було).

Перша спроба водія-початківця виявилась невдалою: не вписалась в поворот і як результат – зігнутий передній диск. Друга спроба – розвернутись в лісі на просіці – наповнила гіркотою як її так і мене. Обідрала цупким гіллям ніжні боки «Ренушки».

Син, чи то переосмислив щось у своєму житті, чи закінчувавсь зтяжний період негараздів, а можливо, пожалів автомобіль, - погодився допомагати на відкачуванні меду, а також у якості водія.

Перші виїзди родиною в ліс – то велике щастя. Кожен знав свої обов'язки, отож робота кипіла.

Корисними вони були для доньки тим, що вона стажувалась у досвідченого водія.

Зранку – заїжджаємо на дачу, щоб завантажитись інвентарем та тарою для роботи в лісі. Нашу увагу привернула невелика світло-коричнева хвора псина. Часу – обмаль, тварина – чужа, отож зайвої уваги приділити їй не могли. Окрім води з фонтану та наїдків з сумки, я їй нічого не запропонувала. Собака ледь спиралась на передні лапи, не подаючи голосу.

Син співчутливо сказав: «Їй би стрептоміцину вколоти, - можливо б, і одужала».

Ми її залишили там, де й знайшли – на своєму дворіщі, неподалік фонтану.

Два дні працювали в лісі, на третій заїхали на дачу взяти трухляка. Та не йшло з голови: «Треба прибрати тіло тварини». Живу її побачити ми не сподівались.

Та на наше здивування – квола собака нас зустріла, спираючись на слабкі задні лапи – не гавкотом, а виттям.

Як і в перший раз, нагодували тим, що брали в ліс.

Відкачка меду тривала ще два дні.

Нарешті в мене з'явилась можливість доглядати краще за твариною. Вона швидко одужувала, хоч і не гавкала.

Невдовзі син, дивлячись на заокругленого животика зауважив: «Та вона ж з цуценятами!»

У літню пору робота виконується послідовно. Доцвітала рання картопля, і її бадилля без наситі їв колорадський жук. Боячись зіпсувати товар хімічною обробкою, я чи не щодня обтрушувала личинки в відро. Слідом за мною по площі ходила

Знайда (так її я назвала). Як і раніше, вона не гавкала.

Мед з липи відкачали досить вдало і спокійно в тому ж складі.

До цвітіння соняшнику залишався тиждень. Оце вікно я використала для копання ранньої картоплі на продаж.

Знайда поруч, але неспокійна - почались перейми.

У відведеному мною місці вона ніяк не погоджувалась народжувати. Своїм періодичним скавчанням Знайда відволікала від роботи. Зрештою я змирилась з її вибором, а це – кущ розлогої лози. Підіславши ретельно сіна, прикріпивши до гілок зверху шматок старої гнучкої покрівельної бляхи, залишила саму.

Народилось двоє цуценят. Одне – зовсім маленьке, чорненьке, - невдовзі померло, а ось пісочне, як мені наснилось, – залишилось.

Знайда виявилась турботливою матір'ю: добре дивиться за дитинчам, нікого на прилеглу територію не впускає. Я не обмовилась. В неї прорізався дзвінкий голос. Якщо до неї звертаюсь, вона намагається підтримати «розмову»: паща широко розкривається, і з гортані виходять різні звуки, ніби говорить зі мною.

Її малий вслухається уважно в наш діалог, хитаючи головою вліво, вправо, а потім перебирає увагу на себе: грайливо смикає за шнурки на моїх кросівках і гарчить. Є в них таке-сяке житло, але любов і увага важать більше.

У мене любов до тварин з дитинства. Добре їм, тішуся, бо і в моїй душі свято.

Діти та тварини

Малий онук тільки-но навчився розпізнавати тата і маму. Охоче бавиться яскравими іграшками. Раптом зосереджує увагу на рухомій чи то іграшці, чи то живій істоті киці. Голівка повертається в той бік, куди вона побігла, рученята тягнуться, ніжки дріботять, сидючи на маминих руках, оченята світяться. Емоції переповнюють малого, він намагається щось сказати, і з того намагання з груденят виривається писклявий звук.

Киця від того вереску ховається під стіл і звідтіля зацікавлено спостерігає за малим, випромінюючи з очей тепло. Невдовзі налагоджується перший контакт і дружні стосунки.

Ота сама киця ще два місяці назад, маючи тільки-но народжене кошеня, благала мене своїм котячим нявкотом заспокоїти маленького хлопчика, який безупину плакав. Зрозумівши, що мені це не під силу, клала кошеняті на вуха лапки, оберігаючи його від стресів. Не витримала. Віднесла малого з спальні в найдавший куток балкону.

ПРИСТАНЬ СЕРЦЯ

Другий розділ

Спадкоємність

Запорожці на чайках летіли,
Дніпра розрізаючи хвилі.
Здіймалось із Хортиці птаство,
Вітаючи вільне козацтво.
Як йшли у походи із Січі,
Турки впадали у відчай.
Чатуючи пильно кордони,
Ще й рідних вертали з полону.
Давно запливли, наче хмари,
У гавань історії чайки.
Та й досі від батька до сина
Козацька живе Україна.
І досі бороним державу
Мечем із козацької слави.

До річниці Довженка

Зів'яла зіронька, як цвіт.
Дочасно так сполум'яніла.
І враз мороз скував у лід
Легку, живу деснянську хвилю.

Душа блукала в вишині, -
Усе земне їй недосяжне.
Людської пам'яті вогні
Зійшли зірками в небі яснім.

Та й досі він дивує світ
Дзвінкою музикою слова.
Ні, не зів'яне зірки цвіт
У небі нашої любові.

Шлях

Зігриває мами ласка,
Перша пісня, перша казка.
Слово лагідне, медове,
Єдність духу і любові.
Поки світ увесь – колиска.
Та років минає низка.
І почнеться нова повість,
Що йменується дорослість.

Пристань серця

Рідну хату в снах я бачу,
Де розлуки й досі плачуть.
Двір схолонув, тиша рветься.
Отча хата – пристань серця.

Мій оберіг

В снах блукаю стежками,
Та села не знайду.
Де та хата з батьками,
Я до неї іду.
То пітьма, то мороки,
Та собі всупереч
Я шукаю дорогу
До села мого Бреч.
Затужилась родина,
Не учора – давно,
Тільки кров'ю калина
Залила все вікно.
«Йти в минуле не треба,
Прокидайся уже».
То мо' ангел із неба,
Що мене береже.

Молитва

Захисти сина, Мати Божа,
Ти від куль вбережи ворожих.
Хай не ступить нога на міну,
Відверни Ти біду в ту хвилину,
Хай вогонь не обпалює – гріє,
Не лиши сина віри й надії.
В «молоко», щоб стріляли «Гради»,
Не поцілить їм в нашу правду.
Мужні хлопці – то цвіт народу.
Мати Божа, будь з ними поряд.
Хай сини на війні мужніють.
Протистав смутку й розпачу – мрію.
Розбуди, в кого спить сумління,
Проси в Бога тому прозріння.
Збережи, Мати Божа, сина
Для родини й для України.

Отак би жити

У царстві бджолинім комахи всі рівні.
Отак би і люди на Україні.
Жили б у достатку, у злагоді, мирі
Під куполом святості й Божої віри.

3 Майдану – на війну

Хлопці з Майдану тепер на війні.
Дух їх незламний, бракує – броні
Імперія зла знов бере у лабети,
Ну, що ж ти нам, брате, у спину – багнетом.
За хліб наш і сіль так віддячують люто
«Ввічливі» люди Путлера-Путіна.
Не соняхи-сонце – печаль на полях.
У вирвах снарядів вкраїнська земля.

З святим у серці

Архангел Михайл –
Архистратиг Господній,
Із нечестю борець
За душі благородні.
Хоч ми й не слабаки,
Та все ж задовго спали,
Тому роки-віки
Нас часто розпинали.
Та раптом передзвін
В Твоє престольне свято,
Нас піднімав з колін,
Щоб разом зло здолати.
І молодь прихистив
Із Банкової в грудні,
І в Господа просив
Стійкості підсудним.
Грушевського в вогні,
На Інститутській – кулі...
Весь лютий – у борні.
І снайпери прибулі
Стріляли без жалю
В життя, лишень розквітлі...
Архангел, я молюсь
За душі їхні світлі.
У вічність вслала путь
З Михайлівського сотня,
Вказавши нам в майбуть
Дорогу незворотню.

Лютий, 2014 р.

Мачуха пригріє?

В союз загрались комуністи,
Безчинствують сепаратисти,
Пахан з Донбасу й олігархи –
Творці республік і анархій
Як ЛНР і ДНР,
Пак, Новоросія тепер.
Війна іде за жирний шмат
І аргумент там – автомат.
Бандформування в суперечках
Кому коня, кому – вуздечку,
Хочуть урвати й козаки
На чуже ласі бандюки.
Донбас у вирвах, стогне: «Досить».
І вірить: Київ йому простить
За те, що кликав москалів,
В Росії прихистку просив.
Хто кинув матір на поталу,
Росія мачухою стала.

На своїй землі

Цвіт нації обпалює війна,
Її жахиття заповзають в душі.
Табу – на радість, смутку пелена...
Та ми стоїм, ми на своїй земельці, друже!

* * *

Одні ми, вкраїнці, та різні такі –
Селяни, поети, силовики...
Є владці зчерствілі і є робаки,
І є в нас Майдан, що з'єднав на віки.

Ятриться рана

Війна ятриться раною –
Іде мобілізація.
На сході люд поганьблений
І Крим у окупації.
Мізки киплять у Путіна,
Бо ми в Європу прагнемо,
А диверсанти лютії,
Неначе звірі загнані.
Проблем у нас – аж піняться,
На мові спекуляції..
Багатії не діляться,
А чинять провокації.
Силовики підкуплені,
Не знаєм, кому вірити.
«Тітушки» недолуплені
Знов вийшли сили міряти.
Москва – неправди рупором
Фальшує ситуацію.
Хоч «Градів» залпи гуркотом
Накрили нашу націю.
Ми – хунта, бандерюги ми –
Так світ весь переконують.
Самі ж прийшли злодюгами
І гріх свій виправдовують.
На блокпостах народу цвіт
Із Богом в серці, з вірою.
За нами правда, і весь світ
Гордиться Україною.

Червень. 2014 р.

* * *

Знайдене фото на полі бою –
Рідні, дітвора, дружина...
Ранкова роса згіркла сльозою
І скрапує... на домовину.

Вірю

Про армію лінивий не говорить,
Що розграбована вона, відтак слабка.
Про генералів наших лихословлять,
Мов не рішуча в час важкий рука.
Дістала всіх чиновницька байдужість,
Тому і фронт без добрих перемін.
Та протиставим українську мужність
І будем горді за своїх синів.

Грудень, 2014 р.

Герої не вмирають

В обіймах хмар сльозоточивих
Іде з «двохсотими» конвой.
Накрила хлопців смертна злива.
Ми знаєм: кожний з них – герой!
Не в камуфляжі рух машинний –
В жовто-блакитних прапорах
Скипає кров у побратимів
І гнів, і біль скипа в серцях.
Вони – за єдність України,
Йй кожен з них запрягнув –
Боротись з ворогом до згину,
Щоб в бублик «князя тьми» зігнуть.
Одна родина – Україна,
Ти проводи в останню путь.
«Небесна сотня» їх зустріне
Йй живим героїв не забудь.

Грудень. 2014 р.

В огні

Вкраїну маємо в огні,
Із діркою в кордоні.
Дочка в далекім вигнанні,
А син десь у полоні.
Нам кажуть: треба потерпіть
В ці лиховісні миті.
Посієм жито – будем жить
Найкраще всіх у світі.

В однім кулаці

Добровольці й армія – як пальці на руці,
Мають бути єдині, в однім кулаці.
Не страшні нам «Смерчі», сеперів «котли»,
Як стають пліч-о-пліч сестри і брати.

Учимося любові

Мироточить з ікони святий,
У соборі в сльозах Божа Мати.
Вірить в нас Радонезький Сергій,
Помолімось і ми їм зятято.
Мироточать ікони в церквах
Українського патріархату.
У печалі Отець в небесах –
Брат ізнов посягає на брата.
Боже, нам Україну храни
Від підступного Каїна–ката.
Братовбивчу війну зупини
І навчи нас любити і прощати.

Грудень. 2014 р.

Істина в двох рядках

Патріотизм і боягузтво –
Як процвітання і банкрутство.

* * *

Брак самореалізації
Згубний, як радіація

* * *

Від меншовартості до звеличення нації
Довгий шлях спотикань і руйнації

* * *

Переживем всі біди і незгоди,
Як усвідомим себе одним народом.

* * *

Знялись мої мрії у вись-високість,
Та знизу гукають: «У небі – ти гість...»

* * *

Заблукали мислі в лабіринтах мозку,
Не шукай намарне виходу туди,
Де, не дочекавшись, гасне свічка з воску...
Не шукай пригоди – не знайдеш біди.

* * *

Молодята чубляться й знову любляться
... Після нокаутів тайм ауті.

* * *

З роками піднімаємося вище –
А падаємо... на кладовище.

* * *

Закону двомовностей ратифікація –
Мовна сусіда колонізація.

* * *

Бунт проти традиції –
В майбутнє інвестиції.

* * *

З дрібниці – наслідок печальний.
Кінець насправді ж не фатальний,
Без розуміння – не повчальний.
Черговий випадок банальний.

* * *

Святість... гріховність
Під грифом «секретно»,
Хибне сприймання,
Облуддя конкретне.

Ми – українці

Тернистий шлях до вільного життя,
До вільної окремої держави! –
Покривджені з козацького буття
Хоч важко, та ідемо ми до слави!

Історія з корінням в давнину,
Де – Сокіл Род, Дажбога творчі будні?
Могутню силу, бруним в множину,
Бо ми ж бо є безсмертні, волелюбні.

Князівські війни, чорна татарва
Як ворони, клювали цвіт народу.
Литва і Польща, а зати́м Москва
Забруднила крини́ці мого роду.

Та нація – нарешті ожила
Не знівельована, і мови водопілля -
Державність – історична складова,
Духовність – із далекого Трипілля.

Грудень, 2005р.

Плекали надії марно ми

Я бідами ще не здолана.
Є – глузд, й не без талану.
Болить мені за знедолених,
І осквернену весну.
В народі із депутатами
Є спільні, певно, шляхи.
З отриманими мандатами
Нових набувають гріхів.
Нелімітовані зручності...
То для простих норматив.
І передвиборні гучності
Не досягають мети.
Вестиме нас плутократія
То нам слабкий поводитир?
Оманлива ти, демократіє,
Безладдя та брак довір.
Плекали надії марно ми.
Не справили їх самі.
Зігріті не будемо блазнями.
Не будьмо ж глухі і німі!

Січень 2009 р.

* * *

На Банковій гамір –
В провладницьких скрута.
Вінець непокори –
Доконуєм спрута.
На берег – з стихії,
Під ноги, у пута.
Така то є воля
Народу розкута.

Січень, 2005 р.

Навіяне майданом 2013 – 2014 р.р.

Розчарували сподівання.
Майдан не перший чи ж останній?
За кращу долю, мрії, волю,
За гідну працю і життя,
За європейське майбуття!
Ні, ми не станем на коліна,
Йдемо під гімном України.
Насильства розривати пута
Суспільство в нас давно розкуте.
І прапор наш – жовто-блакитний.
Свого народу символ гідний.
Єднає сила духу, братства
З часів і вільності, й козацтва.
Московський зашморг не затисне,
Бо з серця йдуть свобода й пісня.

Наш Тарас

Стоїш ти гордо, наш Тарасе,
А до твоїх гранітних ніг
Кладе вінок державне панство,
Не розуміючи свій гріх.

Приймать дарунки супостата
Тобі чужим завжди було.
Що продає сестру і брата
І губить місто, і село.

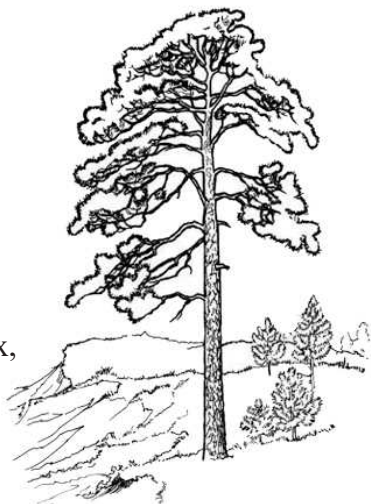
Реве та стогне Дніпр широкий.
І щоб ми мором не лягли,
Коли ж у душах буде спокій
Скажи, Тарасе, наш коли?

Сосниччині

Ти є у нас – і ми щасливі.
Мій край – любов одна на всіх.
Нехай же вітер сивогривий
Гуля на обширах твоїх.
Де меду повнії відерця,
Життя невпинно б'є ключем.
І хай надія в твоїм серці
Сльозиться радісним дощем.

Мій край

Ти в серці піснею – Полісся,
Беріз чаруюча краса...
Медовий верес на узліссі,
На травах – вранішня роса.
Туману сивого сувої
На лозах, луках і воді.
У річку місяць яснозорий
Пірнув, мов лебідь молодий.
Сумує ліс, тремтить в негоду,
А зійде сонце – ожива.
На повен зріст казкова врода
І в кожній квіточці – дива.
Зелені хвилі котять трави,
Із них би ткати рушники.
І вечорів ясні заграви,
І трепіт юної руки.
Усе у спогадах і мріях...
Поля у гречках і житах
Тремтить сльозиночка на віях,
Мов наша бджілка золота.
Із пасік знов запахла медом
Моя довженківська земля,
Що хлібороба і поета
На добрі справи окрила.

У музеї Довженка

Біленька хата, стара стодола,
Садок в садибі і журавель
Скрипить, ще служить, хоча і кволий.
(Старий сумує, бо без дітей).

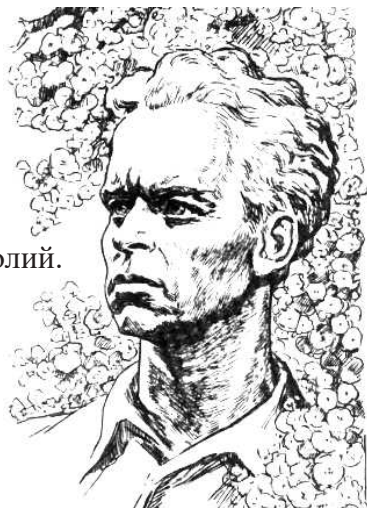
Колиска в хаті давно схолола,
Не чути сміху в ній і плачу.
В музей приходить уся довкола
Вкраїни гордість отут відчуть.

В сім'ї селянській, в день вересневий,
Як пахло грушами у садку,
Він народився в хиткій оселі,
Щоби звеличить Десну – ріку.

Довженка постать непересічна,
Як незвичайна й життя ріка
Можливо, в чомусь і протирічна
І небезгрішна, та не слизька.

Вдивлялись в душі глибокі очі –
І світ побачив наш колорит.
В козацький острів у степ, у ночі –
Від запорожців – палкий привіт.

Цвітуть жоржини і чорнобривці.
Нектар солодкий комахи п'ють.
Тепло даруєм митцю в річниці.
Талант шануєм, бо в ньому – суть!

Війна. Родинний епізод болю

У генетичній пам'яті моїй
Є роки, в яких нема порогів.
Приходять в сни реалії подій –
Війни страшні печалі і тривоги.

Спливає у мені підступний жах –
Згустком сконцентрованого болю.
На рубежі у Пінських болотах
Напровесні вирішувалась доля.

Невідворотній перелом настав.
Від Сталінграду хід війни зворотній
Потроху регіт варварів стихав,
Та їх жорстокість множилась істотно.

Прикладом в спини, з окриками : «Шнель!»
Озаричан штовхали в невідомість, –
В болото на сімнадцять діб з осель,
Під обстріли із двох сторін натовість.

На лінію, де наступ наростав,
Старих, малих – всіх кинули вмирати.
Отам спочили баба і сестра,
Живі лишилися все ж брати і мати.

Рідня, народжена для праці і добра,
Отам зосталась, вічний їй спочинок.
У Білорусії таких незлічно втрат,
Фашисти жертв ніколи не лічили.

Сосницькій бібліотеці

У філософію – томи,
В легенду – відзвуки сурми.
А історичні сторінки
Вас проведуть через віки.
Із сьогодення – в давнину:
До витоків, у сивину.
Фантастики часу машина
У майбуття лине нестримно.
В штормах – вітрильні кораблі.
Там ви – біографи Землі, –
Герої і мандрівники
Географи, дослідники.
Любов в романах – із життя:
Шалена пристрасть, забуття,
Назад, в реальність вороття,
Розчарування, каяття.
У шафах – спогадів ряди
З часів воєнної гряди...
Є – словники й довідники,
Путівники й пісенники.
Ще – сьогодення вісники
З портретами політиків.
Журнали і тижневики
З рецензіями критиків.
Скарби у різних політурах
Вам подадуть жриці культури:
Тамара, Тоня, Ліда, Віра.
Ви заслужите у них довіру.
До вікових надбань ключі –
У них для кращих читачів.
Тож, як і вчора і надалі
Чекають вас в читальній залі
Зразки духовності й моралі,
Отож, моє українське братство,
Шануйте книгу – то багатство.

Не без єхидства про багатих і бідних

Розумний ти – якщо багатий.
Хто бідний – той дурному брат.
І байдуже де гроші взято –
Важливий завжди результат.

Машини, вілли, гроші, пійло –
Натішиться багатий всім.
Бідняк борги віддасть насилу
Все ж вдовольняться і цим.

Горбом багатства не надбаєш
В часи реформ і перемін.
Хіба хребта собі зламаєш,
Та руки стануть до колін.

А із зарплати, ой, багато
Віддати треба платежів.
Ще й на підручник треба мати,
На м'яч дитині не чужій.

Прибутки менші, ніж видатки –
Кінці з кінцями не зведеш...
І, не дай Бог, при цих нестатках
В якусь хворобу убредеш.

В лікарні – дорога підмога.
Не стачить пенсій і зарплат.
Беруть, хоч бачать, що до Бога
Душа вже ближчає стократ.

То ж будь здоровим і багатим
Усупереч реформам цим.
На зло керманичам триклятим –
Не будь ти бідним, лихо з ним.

2000р.

Слугам нечистого

На дні, у мороці несито
Нечистий прядиво пряде.
Ох! Скільки ж труєних обвито
В павутті зла нас уже є.

Він ніби смерч, що рве з корінням.
Ламає, трощить, або ж гне.
То тлінь нашле й смердить створіння.
Ще – палить молодість вогнем.

Він скрізь, він є, володарює.
З утроби ницість виверга.
І над чеснотами глузує
В пошані – збочення гріха.

У забутті і безнадії,
Із наркотою, в дурмані,
Без погляду, як і без мрії
У ілюзорнім напівсні.

В очах – мутна страшна безодня,
З багном, що всмоктує на дно.
Ми, діти Божі, небезродні
Тобі наш виклик, сатано.

Березень, 2004 р.

Іронічне

Чоловіки у дефіциті –
Голодні вівці – вовки ситі.
Від надміру переїдання
І без потреби в полюванні –
Вони диванними стають
Та й там лише жують, жують.

Поезія – улюблена тортура

Що змушує шукать слова
Тебе вдумливо похмуру?
В потугах вічних голова...
Не зірве «дах» від каламбуру?
Думок сувої розгортаєш.
В дебати подумки вступаєш,
Себе безжалісно шмагаєш,
Відверто лізеш в авантюру.
Глухому хочеш щось сказати? –
Без шансів, нащо блефувати.
За програші себе картати,
Чи здужиш непосильну фуру?
На голову меча шукати?
Тебе ж бо будуть шельмувати!
Тобі й на паперті стояти
Як з мила видуєш халтуру!
Поета змушують слова
Приймать улюблену тортуру.
Букет, мережива, дива
Витворює блаженний з дуру.

Лютий, 2006 р.

Хамелеони

Колись – червоними були.
Ще – біло-голубими.
Ось – в помаранчі розцвіли,
Народе, знехтуй ними.
Хамелеони от і все.
Такими вони й будуть.
Хтось правду у народ несе,
Хтось зрадою нас губить.

Змарновані роки?

Бідують українці по світах.
У розпачі курличуть небеса.
То – болі земляків і їх жалі
Розносять по домівках журавлі.

Кровинок не голублять матері.
Прислуга добра з них в Італії.
У простір – на добраніч, дітворі...
Сеньйори сонно вловлюють старі.

На чужині – змарновані роки
І віртуальні у дітей батьки.
Знов зайве покоління підроста
Для кого ж Україна молода?

Лютий, 2014 р.

Святий Миколай

Забіліли полотном озера
І завальсували заметілі,
І у далечінь земля простерла
Звивисті й прямі дороги білі.
З Мірлікійська Миколай приходить,
Лагідний і стриманий учитель.
Чудотворця істина приводить
До страждених в хату і обитель.
У смиренні він придбав високе
І убогість – міра його щира
Дітям він являється щороку,
Щоб обдарувати любов'ю й миром.

Заборона слова

Ненадруковані слова,
Цензури клятї перепони.
Які ж насправді тут дива? –
Були і є сумні закони.
Шевченко – мученик – поет –
Страждав за кожне слово.
Не зупинити його злет
І вічну, рідну нашу мову.
Бувало всього. І терор
Свій слід лишив в літературі,
На Колиму – не на курорт –
Ішли митці на муки й кулі.
Косинку за його слова
Розстріляно. Загинув і Драй-Хмара
Та рідна мова все ж жива
Хоч час від часу – чорна кара
Гонгадзе... (ой, як час біжить!)
Сказав не те, то буде знати!
Де голова його лежить?
Чом тіла не ховає мати?
... Своє я слово теж скажу!

ЧИСТІ КРИНИЦІ

Третій розділ

Пробачте, діти

Хочуть уваги, а батькові - ніколи.
Більше б любові – зриваються віками.
Строгі до вчинків і помилок.
Хвилі образ котяться на діток.
Часом, - причепливі і – дуже гірко їм,
Часто своєю їх міряю міркою.
Роздратуванню немає кінця
Хоч в діточок щирі й світлі серця.
Тягнуться рученьки до найрідніших,
В ангельських поглядах – найголовніше
- Просять любові і захисту діти,
Їхнім життям жити й разом радіти.
Ясні сонечка в хмарах світаночки:
– Каються, рідні, і за тат ваші мамочки.
В таких випадках часто вчителі
Беруть на себе обов'язки батьків
І дай, Боже, їм сил та здоров'я.

Коляда на поріг

Зима диха в вікно,
Страшить норовом.
На склі льоду срібло –
Їй недорого.

Завива в димохід,
Студить холодом,
І заносить шляхи
Снігом-порохом.

Дружно кличе до втіх,
Із далеких доріг
Іде свято до всіх
Колядою в поріг.

Квітневе

Відімкнули тепло журавлиним ключем,
Розлилась широчінь і струмками дзюрчить.
Хтось льоди порубав, наче гострим мечем,
Із березоньки сік вже не крапле – тече.

Вітерець розбудив землю-матір од сну,
Зустрічай, годувальниця, днину ясну!
І бажання загадуй з легкого крила.
Принесуть ластівки в мою хату тепла.

* * *

Безліч спокус задоволень для тіла.
В передчутті грішне завжди п'яніло.
Любов'ю Божою гріх не спинило.
Світлом наповнило, де сутеніло.

Хата дитинства

Дитинства хата. Теплий спомин
До Бречі знов мене веде.
Гарячий, наче взимку комин,
Стоїть в дворі липневий день.
А на поріг виходить мати,
В очах – незміряно тепла.
Завеснілась сонцем хата,
Що ждана гостя прибула.
В пучечках кріп, калина, трави -
Як і тоді, в дитячих снах.
Знов упиваюся узваром
І молодію на очах.
На острівцеь тепла і світла
Я повернулася ізнов.
Дитинства хата, як молитва
На вічну мамину любов.

Росинки любові

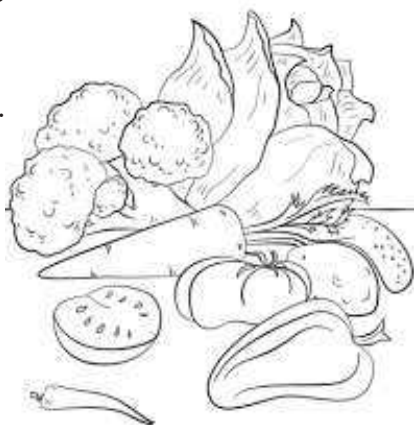
Усе що маю – радість і болі -
У перемішку, як трави у полі.
Життя нагинає – стараюсь не гнутись
Від злого, тяжкого в роботі забутись.
Бджоли - то благо, душі колискова,
Як в спраглу годину росинки любові.

Любов

Тополині крила осінь розправляє.
І вітрила жовті рвучко напинає.
З неба здаленіле доліта «курли»,
А в душі конвалії, віриш, розцвіли.

Палітра літньої грядки

Стигли грона помідорів,
Огірків під листям – море.
Гудини козацькі вуса,
Хоч колючі, та спокусять.
Перці пнуться вишир і вгору,
Щоб наповнити комору.
Моркви дивовижний острів
Вітамінами пригостить.
Дме цибуля пухлі щоки,
Вкусиш - засльозиться око.
Бірюза - в стручках гороху,
Біжутерії потроху:
Он квасоля у намисті,
Брожки в клубі є іскристі.
В кавунів боки смугасті,
В дині - очі вилупасті.
В сповитку у кукурудзи
Біло-жовті карапузи.
Та на літньому осонні
За всіх вищий гордий сонях.

Чорниці

Замурзані личка
І регіт потічком
Котивсь через всеньке село.
Коли то було!?

Із щемом у серці
Згадаю роки ті
Зів'яло дитинство
Волошкою в житі.

* * *

Весна засіє
Під дощ надії,
Літо зігріє –
В обіймах мрії.
Заколоситься, в вітрах сп'яніє,
Спрагло нап'ється,
І одважніє.

Осінній міраж

Якісь абстрактні креслення
У небі за вікном.
Трикутники в проекції –
Усе здається сном.
То осінь ниток срібнії
Зіткала в зірочки.
І кольорові лінії,
Мов стежечки в садки.
Типова фотосесія,
Простий фотомонтаж.
Така ось в жовтня версія,
А, може, то міраж?

Зимно

Знов зима холодна, білолиця
Морозом тисне і сніжком іскриться.
А з вітром в парі замете, застудить.
Погрози шле, мов, не те ще буде.
Зима ж не літо, в душі тривога.
Коли ж відчую весняний подих?
Та поки зимно, та поки сніжно
Я почуваюсь так незатишно.
Тривоги й болі вітрам залишу,
Як вийду в люди – стає тепліше.
Минеться холод, сніги зів'януть.
Минуться болі, лишиться пам'ять.

Травневий день

Веде мене травневий день в дорогу,
Хоч уже серпень, літа день медовий.
Не думала, що в пам'яті донині
Повисне неба купол синій-синій.
Привітний завше погляд сонця гріє,
Хоч іноді й дощить з очей краплисто.
Конваліями світ увесь біліє,
Луги довкіл в квітковому намисті.
Святкові верби – в пасмах ніжнолистих,
Скрізь з оксамиту трепетні знамена.
У спектр з відтінками, та пісня ніжна, чиста
Лились у світ, як музика зі сцени.
Горіло вогнище – любові осередок,
Там пломеніли віра і надія,
Блаженство знав далекий дикий предок,
В гармонії тамуючи стихію.

Моя свіча

Сезон, він знову поглина свята.
Всі визначені дні, події.
Переплелися весни і літа,
Як сум і радість, сподівання й мрії.

Диктує той сезон, я все пишу.
Наказує – виконую накази.
І день-у-день на пасіку спішу,
Нерозуміння чуючи щоразу.

Спілкуюсь з бджолами частіше, ніж з людьми,
На пасіку – звірята більше вхожі,
Веселі райдуги, ще Зевсові громи,
В житті гуркочуть, і без них не можу.

В снігах проталинки – то знак, пташок приліт.
Ось першу пісню куликову чую.
Бджолиний життєдайний йде обліт, –
І я із ними також дебютую.

Робіт багато – рук не вистача,
Щодня і радість і щодня тривога,
І моя доля – воскова свіча
Горить яскраво, наче віра в Бога.

Біля озера Десняк

Перевеслом веселки всміхається небо.
Весна одягається в ситці й шовки,
Мінливий Десняк чимось схожий на тебе
Такий же весняний і такий гомінкий.

Неначе із юні яскраві суцвіття.
Із тих із далеких одвеснених літ.
І очі у очі, і поглядів миті
І спільного щастя ясний первоцвіт.

Картопляна Сосниця

(жарт на повному серйозі)

До картоплі горнеться
Трудівниця – Сосниця.
Лютий ще в календарі –
Та картопля в голові.
Березень настане –
Тісно в хатах стане.
У теплі на стелажах
Ростки пнуться на очах.
Десь, до Благовіщення
Рухи іще стихнені.
Після – перший хтось орнув –
Всю Сосницю сколихнув!
Забігали, зашуміли,
Загули, мов в вулику;
І на свою нивку
Садять «сороківку».
Хтось гнояки вклав по тонні
На кожную, на сотку.
Хтось помет – в лунки по жмені
Та й – добрив щепотку.
Оборались, обсадились.
І на тому і змирились.
На Івана і Петра
Гичку прихопило.
Люди трусять щось з відра –
Лихо не зломило.
Сосничани – земляки –
Українська нація.
Нам морози не з руки,
Та все ж – не радіація.
Виростим крохмалисту –
Не вміститься в жмені.
Продамо, та мало щось,

Брязкає в кишені.
Хтось помре на полі,
Мов солдат в бою.
Дітям нема волі -
Змалку... у гною.
І немає виходу,
Іншого нема.
Від сходу до заходу
В праці – задарма.
Поцінять картопельку
Три кіло на руб.
Візьмем макарончиків
В міняйлів на зуб.
Доле наша, доленько,
Яка ж ти гірка.
Картопля-неволенька
Хрест наш до горбка!

Бджоли

(гумореска)

Дивак солодкий любив мед,
Як закортить йому бувало,
Снує, мов човник, взад-вперед,
Так, ніби щось його спіткало.

Довгенько думав, міркував,
Надумав пасіку придбати.
Теорії знання вже мав,
На практиці ж був слабуватий.

Купив потрібний інвентар:
Стамеску, димаря та сітку –
Усе, щоб взяти божий дар,
Цілюще диво – для ужитку.

Був гарний день, приїхав син –
Подвійна радість в його хаті.
Чарина є, м'ясце і хрін,
Дзижчать в садку бджілки завзяті.

Идилії хвилині ті
Могли б тривати іще довго
Та є незвідані путі
Нам послані єдиним Богом.

Ідею першим хто подав
Піти на пасіку, не знаю.
Під хмелем трохи, гордо став
Над вуликом, а син – той скраю.

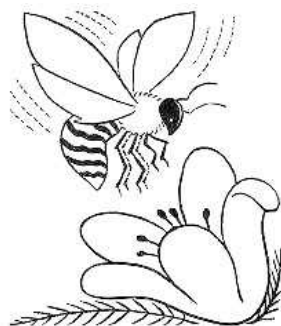
Не боячись, дивак скидав
Дашок, в прополісі тряпчину.
Димів димар і не згасав
У цю погожу Божу днину.

В гнізді дзвеніло і гуло.
Та тільки-но прийшла загроза
На поготові все було
І жала, й войовничі пози.

Стамескою ледь колупнув
Стільник найважчий, повний меду.
У пальці жалами вштрикнув
Злий рій, обсівши руки щедро.

Забув нещасний про димар,
Відмахувавсь, дув перегаром.
Не бачив син бджолиних хмар –
Відчув відразу їхню кару.

Стріляли жалами у ніс,
Стріляли спереду і ззаду.
В картоплю ніс напевне біс –
Обох, а зверху ніби градом.

Боліло тіло і пекло.
Стогнали двоє в картоплищі.
В судомі ноги їм звело,
Навіть опухло те, що вище.

Багато б бджолярів було,
Якби не жалилися бджоли.
На всіх подвір'ях би гуло,
Пропах би медом світ навколо.

Присвячується М.П.Ковальчуку

Поліський хлопчина,
Юнак, чоловік.
Прослалась стежина...
В років довгих лік.
Простого замісу.
Син поля й ріки,
Де аура лісу –
І ми – земляки.
В життя уплітались
Пісень спориші,
На ноти поклатось
Зігріте в душі.
Поезії щирі –
І танго, і вальс...
У вічному вирі
Кружлятимуть нас.
А хвилі зрізають
Відважні стрижі,
До неба злітають –
Їх рух – віражі.
Хай сонечко сяє
Для вас золоте,
Нехай не лишає
Натхнення святе.

З нагоди ювілею В.Чернявського

Мама зіткала синочкові долю:
Усміхнену, світлу й співочу.
Добра і щедрот в неї вклала доволі
І сяйво зіркове із ночі.
Лунають пісні у Довженковім краї,
Насичують душі «Криниці».
У тім поетичнім музичнім розмаї
Володина сяє жар-птиця.
Молитва висока в Покровському храмі
З Володиним голосом в хорі –
Ведуть прихожан Ісуса слідами
У вірі, надії, любові.

З нагоди 70-ти ліття

Анатолія Семенцова

У пору заметілей і морозів –
Вже сили набирався й Водолій.
Бринів струмком істиха по дорозі,
Ніс новину громаді лісовій.

Він сповіщав своїм і перехожим,
Русалоньки те чули й Лісовик,
Що народивсь казковий і несхожий
Майстерний, творчий хлопчик-чарівник.

Із дивосвіту в різьбленнях герої,
Міфічні образи живуть посеред нас.
З душі рядки поезії живої
Вкарбовано зірково в доби час.

Пройшли роки і хоч ще й не століття,
А сім десятків. В Толин ювілей
Я побажаю щиро довголіття,
Натхнених персонажів і ідей.

Привітання В.Є.

Будьте гарним і здоровим
З міццю дуба із діброви.
Ви, помазаник весни
А ще славний син Десни.
Рівнодення, сорока,
Дня прилету кулика
Та бджолиного облету.
Крил міцних, крутого злету!
Ще вкладу у ці рядки
Первоцвіту квіточки.

* * *

Вечорова тиша. Сонечко сідає.
Котиться за обрій у багрян-імлу.
Солов'їна пісня тишу розтинає
Підморгнула зірка стомленим селу.
Літній день, як вічність, на вітрах настояв
Силоньку і вроду вечору віддав.
Туманцем на трави виславсь сивиною...
Під шатром вербовим тихо хтось зітхав.

* * *

Погоже літо сонячне й привітне.
На струнах райдуги дощами виграє.
Барвисту вимальовує палітру,
Де чорне й біле, як життя моє.

* * *

З відлетом ластівок мінлива
На хмарах осінь приплива.
І пісня струн – дощів щемливих –
У душах смуток сповива.

* * *

Душа, мов пташка,
В снах додому лине,
Де вже дитинства
Вичахла руїна.
Обійстя там святе моє, родинне,
Землі тримається корінням.

* * *

Солодкої ниви ясні трударі,
То казки творці, чарівні бджолярі.
Виблискують крила розумних комах
Їх кличе до праці небесна сурма.

Ведмедик-ласун до дуплянки поліз
То Сосниці герб, неспалимий наш ліс.
Лоза, де цвіте, крушина, іван-чай,
Малина та іншого цвіту розмай.

Акації грона – медів урожай.
Божественним дивом багатий наш край.
Весною і влітку живуть по зорі
Без змін вартові, диваки – бджолярі.

На дерево роду сів рій неспроста,
Бо в Митченках наш родовід проростав.
І дух Прокоповича з роєм витав
Продовжити справу – священна мета.

Солодка професія – крила і дах,
Жива філософія мудрих комах.
Щоб бджіл підкорити, щоб знати свій шлях,
Ми дивимось в небо, йдемо по зірках.

Січень, 2007 р.

Колискова

Сонечко щокате, покотилось спати.
Зорянії шати нічка буде ткати.
Легкі, як перинки, подушки-хмаринки.
Дитиноньку мати буде колисати.
Малеча дримає, очки закриває,
Місяць в небі сяє, сон оберігає.
В довгі павутинки плете сон годинки.
Нічні чарівниці лагідно всміхніться.
Догляне біленьких коників гарненьких.
Зіронька Денниця, сонечка сестриця.
Пробуджене мило – засяє світило.
І ступить світанок тихенько на ганок.
Нехай поки спиться, день радісний сниться.
Пташинці-жаринці й маленькій дитинці.

* * *

В штормах вгорі верхівки сосон,
В свинцеві хмари дмуть вітри.
Дощі лініють небо в косу.
Заосенілої пори.

Зима

Холод стискає плечі
Грубо і недоречно.
Зривисто дме щодуху
Вітер ну, прямо в вухо.
Віхола із розбігу
Крутить спіралі снігу.
Сплутує крок – не йду.
Гадає, що упаду.
Погляд студений неба.
Байдужий до всіх, до себе.
Світла, зірок, нема –
Ну, і крута ж зима.

* * *

Мрячило, дощило, лило.
Блискало, гриміло, гуло.
Лелече зірвало кубло –
У покрутило, і понесло.

* * *

Прогнувся дах, позападали стіни.
Ще б наче й хата, та уже не та, –
Зітлів поріг. Із нехворощі віник
Тепла останні крихти виміта.

Ялинка

Дитинство прокидається в мені.
Коли на землю пада тихо сніг.
Думки мої, як лижі по лижні
Спішать в село, де батьківський поріг.

У хату незачинену зайду.
Вітальне слово кожному знайду.
До родичів в обійми упаду,
І про життя розмову поведу.

Ялинка височітиме в кутку.
Там Дід Мороз з гостинцями в мішку
Окрім цукерок, ще чогось припас,
Бо насмак знає кожного із нас.

Сестра моя отримає книжки,
Мені він подарує вулики.
Метали кольорові – то братам.
Слова подяки із мішка – батькам.

* * *

Яскраві батіжки погоничів нестрогих,
Маленьких пастушків – завітчані шаблі.
Блакитні береги липневої дороги
Розгойдують теплом захмелені джмелі.

* * *

Котить хвилі по житу вітер –
Аж за обрієвий кордон.
Роздуває пилок по цвіту –
З співом жайвора в унісон.

Розлило по просторах літо
Хвилі ніжності і тепла.
Виростає з любові жито,
Щоби стать колоском добра.

* * *

Твої очі зоряні –
Небесні світи.
То любов нескорена
Проситься прийти.
Повним млості поглядом,
Чистим, наче сніг.
В снах – солодким стогоном,
В обіймах міцних.

* * *

Нестерпна зрада у собі –
Хиткі стають переконання.
І ти з собою в боротьбі –
Тебе ж твоє вража кохання.
Гріх з протиріччя пророста...
Та заперечити не в силі.
Ніхто із нас. Страждання нам –
Блаженні шлють любові хвилі.

* * *

Відмови в плотському –
Баталії з собою.
Напруження
Благопристойність май.
Що аскетизм
Порівняно з любов'ю?
То втрачений земний
Навіки рай.

* * *

Осінній ліс осиротілий, голий.
Підстилка влечана і сонця промінь кволий.
І зваблює мене він у ці дні
Віночком опенят на трухлім пні.

* * *

Ти подививсь – душа зів'яла,
А хтиве тіло ожило.
Я так чекала, так чекала,
Тобі лиш берегла тепло.
Та почуття тримаю в путах,
Боюсь відкрити серце враз.
Гірка розплата за розкутість.
Цвіте ж кохання тільки раз.

Липовий цвіт

Не сидиться вдень у хаті,
У висках пульсує кров,
Жовті китички пухнаті
З лип чарують знов і знов.
Де не йду, там спотикаюсь,
Захмеліла голова.
Бджолами у цвіт впиваюсь
І сміюся, як трава.

* * *

Ми удвох у обіймах вербових.
Хмарку місяць серпом підчепив.
Цвіркуни десь у травах шовкових
Дзвенять на ліричний мотив.
Губи в губи – і слова не треба.
Обопільне бажання горить...
Засоромилась зірка у небі
І зронила нам «гірко» згори,
Війнув вітер з лугів – і медово
Літній вечір до нитки пропах.
Чи то ти, чи то крила любові
Несли в трави мене на руках.

* * *

Підперезала річка берег
Задрив він голову, мов селех,
І дивиться у даль далеку,
Куди ж побігла річка легко.

Чоловікам

Без вас – невітшені й самотні,
Сіренький світ і нервів шал.
Вчорашній настрій йде в сьогодні
Все шкереберть і скрізь обвал.

Ви – в наших мріях, сподіваннях, –
І свіжий в спеку вітерець
Без ваших пестоців, кохання,
Як без світильника вінець.

Ви – смутку й радості серпанок.
Натхнення творчого запал.
У любовощах і ніч, і ранок,
Як кришталю дзвінкий вокал.

Лінії

У зелених лініях верби
З'явилися золотисті пасма-хвилі.
Осика за якихось дві доби
Пофарбувалась наспіх в новім стилі.

Звисає фантастичних кольорів
Широка панорама «В небі – гори».
Хизується вершинами з снігів
На неозорих осені просторах.

* * *

Яскраві батіжки погоничів нестрогих,
Маленьких пастушків – завітчані шаблі.
Блакитні береги липневої дороги
Розгойдують теплом захмелені джмелі.

Весніє!

Біліють котиками лози,
Небавом радо зацвітуть.
З ліщин, що стали при дорозі,
Пилочок бджілоньки беруть.
Запахли бруньки на тополі,
І клен дарує диво-сік.
Весніє в лісі і у полі,
І на роздоллі наших рік.
Зима ж нагадує про себе
Зчорнілим снігом у ярах.
І теплі сонечка із неба
В долоні ловить дітвора.
Десна скресає, і розкуто
Розправить плечі-береги.
Зійде стара зимова смута
З душі лугів.

Невідворотне

Знову білі шапки снігу,
Хоч весна не йде – летить.
В день похилить на відлигу
В ніч морозом потріщить.
А насунуть хмари сірі,
Налетять стрімкі вітри.
І завіхолить, засіє,
Та усе це до пори.
Йде весна. Весні – дорогу!
Середульший її син –
Квітень вже зіп'явся на ноги,
Набирає зросту й сил.

Вечори дитинства

Вечори зимові, ви так схожі
У моїм дитячому селі.
В хаті – вся сім'я і образ Божий,
Мама з татом – строгість і жалі.
Теплий подих груби зігріває
Мешканців нехитрого житла.
І за плечі маму обіймає,
І мого торкається чола.
Білі стіни в рушникових квітах,
Наче сув'язь літа і весни.
І в душі від того стільки світла,
Що просяє душу з глибини.
Ну, а поки в кожного турботи:
«Зінгером» матуся стукотить,
Валянки – то батькова робота,
Ми ж мандруєм у книжковий світ.
Квашеними яблуками пахне,
Хлібом у куточку на столі
І узваром, що в горнятку чахне
Спогадом про груші на гіллі.

* * *

Жовта заметіль –
Жовто-щемний стиль.
Падає до ніг
Листя, ніби сніг.

Холодом лягло
Те, що мить жило.
Услались вітри
Листям догори.

* * *

Всміхається весна у лісі первоцвітом,
Співає бджолами і ластиться теплом.
Озвалась птаством з-під небес привітним
І на річках заплюскала веслом.

Від душі

Щедрого сонечка
З Божою ласкою!
Зичу здоров'я всім,
Доброго настрою.
Сповнені будьте
В житті устремлінь.
Справи примножуйте
Для поколінь.
Мудрості, стійкості
Вам назавжди!
Хай надихають
Вас щедрі сади.
Будьте багаті,
Мов горда Десна.
Ніколи не в'яне
Хай ваша весна.

Осінь

З беріз зіткала жовте полотно,
Спекла весільний коровай на славу.
Довкіл розлите зоряне вино
Таке хмільне, їй-Богу, не лукавлю.
Багряний кетяг калинових віт –
Її ознака щедро й благородна.
І в осені стоїть високий світ,
І в осені душа моя й природи.

Стежина в кожного своя

У кожного своя стезя,
Своя стежиночка життєва.
Хтось он пішак, а хтось ферзя,
А хтось король чи королева.
Хто і що в житті надбав,
Та всіх у землю хоронили.
І в'янув цвіт, і біль стихав...
Життя йшло далі повз могили.

Мета

Отруєні Чорнобилем померли,
А хтось ще носить атом у собі.
Хтось не здолав своєї ще Говерли,
Попереду ще ранки голубі.
Хтось відійшов. У пам'яті залишавим
І хай, як незабудка, доцвіта.
Найголовне - з світом не лукавить,
Ростить дітей і засіває жита...
Така ось суть, така у нас мета.

* * *

Випробовує життя нас.
Історично ламає груди.
Хтось знекровивсь, волає – пас!
Хтось можливості бачить всюди.

* * *

У родині він пасивний,
Хоча й славний чоловік.
І не скажеш: якийсь дивний,
Має ще активний вік.
Гублять лінощі людину.
А дружина все сама...
Ніби й є в неї родина,
А, насправді, і нема.

* * *

У батьків питаючих діти
І без долі, й без утіх.
Біля хати - ані квіток
І не чуť веселий сміх.
Лише п'яне завивання
Та лайливих слів потік.
Де горілка – там страждання
Не на день - на цілий вік.

Мухомор

Приваблять око не потвори,
А дивовижні мухомори.
Бува, зійдуться на поляні,
Кашкети вдягнуть диво-гарні.
Ще й зазивають грибників,
Мовляв, дарма, що ми отруйні,
То хоч милуйтеся, ми ж гарнюні.

Діти

Діти – то радощі світу,
Сподівання і біль породіллі
І чистий світанок надії,
Для добра і любові народжені.
І доки ще стежки не сходжені,
Щоб раділи і батько, і мати,
Що в них діти, як сонечка гарні,
Що повчання батьків не карані.
І важливою буде дорога
В світ широкий у аурі з Богом.

Моя радість

Бджоли вже як доля,
Жити з ними мушу.
Як летять із поля –
Звеселяють душу.
Вулики рядами,
Бджоли ген літають,
Радують медами,
Крильми обіймають.

Квіти

Дитинства квіти на межі.
Бува, плелися у віночок.
Спішила стежка у садочок,
Де виноград був для душі.
Але траплявся і гірчак,
Та це все у літа дорослі.
І хоч і хилиться на осінь,
То, мабуть, вже не добрий знак.
Але не думаю про те,
А ліпше згадую колишнє,
Як пахнуть цвітом білі вишні,
Й дитинство на межі цвіте.

До глибин

До природи таємниць тягнися,
Та лише ти світу не зашкодь.
Ліпше ти на квіти помолися
І полюбить тебе сам Господь.
У природи стільки розмаїття –
Сині ранки, теплі вечори,
Чи зима, чи буйно квітне літо –
Є краса у кожної пори.

За жінок замовляю я слово

Розвелось альфонсів у цім світі,
Бабії нам жити не дають.
Всі проблеми вирішаться миттю,
Як величність жінки досягнуть.
Ну, звичайно ж, чоловіки перші,
Бо давно ми на одній путі.
Жінка – мати, для любові, звершень
І плече надійне у житті.

Пізнє каяття

Йдуть люди у вічність, вертаються – снами,
Як вже і було із старими гріхами.
Щось просять буденне, бува, і незвичне.
Невже їм затісно, де воля і вічність.
Жили, як хотіли, їх вчинки шалені
І совість дірява, і чесність в кишені.
На кроці останнім спокути схотіли,
Та гріх – не пилюка, не змиєш із тіла.

* * *

Мед – то запорука,
То достатку сходи.
Там, де ліс і луки,
Радість моя ходить.

Скорпіон

Був сексуальним скорпіон,
По числу зносин – чемпіон.
Отруйним, ну, і одержимим,
Своєю самкою гонимим.

Отрути вистачило вдосталь
І на самицю, й на потомство.
Останніх – в череві вбивав.
Ніхто не плакав, не благав.

А щоб насититись, як треба,
Бо ж то самиць і є потреба,
Він на відмови не зважав
І самку паралізував.

На мить злиття колов снопідійне,
Хоч і жорстоко – та надійно.

Дорога

У кожного своя в житті дорога,
Своя і доля в кожного із нас.
Один - єднає душу свою з Богом,
А інший – сам собі дороговказ.

Освітлює любов мої дороги,
Іду на герць з неправдою і злом.
Мої стежки від отчого порога
Освячені і вірою, й добром.

Зміст

Невигадані історії від пасічницьі	3
---	---

ЗАПИСКИ ПАСІЧНИЦІ

Моя медоманія.	5
Дорога, яку не вибирають.	10
Один лиш епізод	12
Курс виховання	14
Піч і цигарки	15
Кмітлива королева	17
Бджоли і професія	19
Кохання і принципи	21
Єднає лише любов	26
Як ми добували мед	31
Незвичайне полювання	35
Бджоли і поезія	37
«П'яні» вулики	39
Рій	42
Рік випробувань	44
Об'єднані любов'ю	50
Пригода за пригодою	53
Сила життя	58
Діти та тварини	61

ПРИСТАНЬ СЕРЦЯ

Спадкоємність	63
До річниць Довженка	63
Шлях	64
Пристань серця	64
Мій оберіг	64
Молитва	65
Отак би жити	65
З Майдану – на війну	65
З святим у серці	66
Мачуха пригріє?	67
На своїй землі	67
Ятриться рана	68
Вірю.	69
Герої не вмирають	69
В огні	70
В однім кулаці	70
Учимося любові	70
Істина в двох рядках	71
Ми – українці	72
Плекали надії марно ми	73
На Банковій гамір –	73
Навіяне майданом 2013 – 2014 р.р.	74
Наш Тарас	74
Сосниччини.	75
Мій край	75

У музеї Довженка	76
Війна. Родинний епізод болю	77
Сосницькій бібліотеці	78
Не без єхидства про багатих і бідних.	79
Слугам нечистого.	80
Іронічне.	80
Поезія – улюблена тортюра.	81
Хамелеони	81
Змарновані роки?	82
Святий Миколай	82
Заборона слова	83

ЧИСТІ КРИНИЦІ

Пробачте, діти.	85
Коляда на поріг	85
Квітневе.	86
Безліч спокус задоволень для тіла.	86
Хата дитинства	86
Росинки любові	87
Любов.	87
Палітра літньої грядки	87
Чорниці	88
Весна засіє	88
Осінній міраж	88
Зимно	89
Травневий день	89
Моя свіча	90
Біля озера Десняк	90
Картопляна Сосниця	91
Бджоли.	92
Присвячується М.П.Ковальчуку	94
З нагоди ювілею В.Чернявського.	95
З нагоди 70-ти ліття	
Анатолія Семенцова	95
Привітання В.Є.	96
Вечорова тиша. Сонечко сідає.	96
Погоже літо сонячне й привітне.	96
З відлетом ластівок мінлива.	96
Душа, мов пташка,	97
Солодкої ниви ясні трударі,	97
Колискова.	98
В штормах вгорі верхівки сосон,	98
Зима	98
Мрячило, дощило, лило.	99
Прогнувся дах, позападали стіни.	99
Ялинка	99
Яскраві батіжки погоничів нестрогих, ...	100
Котить хвилі по житю вітер –	100
Твої очі зоряні –	100

Нестерпна зрада у собі –	100	Осінь.....	106
Відмови в плотському –	101	Стежина в кожного своя	106
Осінній ліс осиротілий, голий.....	101	Мета	106
Ти подививсь – душа зів'яла,	101	Випробовує життя нас.....	107
Липовий цвіт.	101	У родині він пасивний,	107
Ми удвох у обіймах вербових.....	102	У батьків питущих діти	107
Підперезала річка берег	102	Мухомор.....	107
Чоловікам.....	102	Діти	108
Лінії	103	Моя радість	108
Яскраві батіжки погоничів нестрогих, ...	103	Квіти	108
Весніє!	103	До глибин	109
Невідворотнє	104	За жінок замовляю я слово.....	109
Вечори дитинства	104	Пізнє каяття.....	109
Жовта заметіль –	105	Мед – то запорука,	110
Всміхається весна у лісі первоцвітом, ...	105	Скорпіон.....	110
Від душі	105	Дорога.....	110

Літературно-художнє видання

Катерина Кальченко

У ЗАТІНКУ БДЖОЛИ

Збірка

Комп'ютерн. набір та упоряд. Л.Холецька

Формат 297х420/4. Ум. друк. арк. 14.

Тираж 00 пр. Замовлення №

Видавець і виготовлювач ТОВ «Домінант»
Україна, 15600, м. Мена, вул. Армійська, 23
тел/факс: (04644) 3-14-44, (099) 033-55-84
E-mail: dominant@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК №3992 від 25.02.2011 р.